

בשורה טובה לשוחרי התורה
יצא לאור ספרי

חזרה פשוטה

ובו דרך קצרה ללומד מיוסד ע"פ
שיטות הפוסקים
ראשונים ואחרונים
עד הכרעת השו"ע והגו"כ
לעזר והכוונה למבחני רבנות ודיינות
על הנושאים

חושן ג'
סימנים רע"א - תכ"ו
ש"ח 45

חושן ג'
סימנים קפ"ט - ר"ע
ש"ח 45

שמחות
ש"ח 30

תפילה וברכות
ש"ח 30

נדה
ש"ח 30

שבת
ש"ח 35

ניתן להשיג בטלפון

054-8455391

ספר
חזרה
פשוטה

הלכות שבת

זכו דרך קצרה ללמוד
מיוסד ע"פ שיטות הפוסקים
ראשונים והאחרונים
עד הכרעת השו"ע ונו"כ,
עזר והכוונה למבחי הרבנות

נכתב ונסדר בחסד ה' יתברך עלי
חיים סמחוב
אייר תשפ"ג

זכרון אברהם

בכל ענייני הספר

והשגתו ניתן לפנות

לטל' 0548455391

© כל הזכויות שמורות למחבר

בן יכבד אב

חיבור זה והלימוד בו יהיה
לעילוי ולמנוחת נר"נ של כל מתי ישראל
ובכללם נר"נ של אדוני אבי ועטרת ראשי המדוכה
ביסורים

אברהם סמחוב ז"ל

בן ניסים חו"י ז"ל ומרת יעל ז"ל
שנלב"ע ביום השבת כ אייר תשפ"ב
מלך מלכי המלכים ברחמיו יסתירהו בצל כנפיו
ובסתר אהלו, לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו,
ולקץ הימין יעמידהו ומנחל עדניו ישקהו,
ויצרור בצרור החיים נשמתו
וישים כבוד מנוחתו. ה' הוא נחלתו
וילוה אליו השלום ינחו על משכבותם,
הולך נכוחו הוא וכל בני ישראל
השוכבים עמו בכלל הרחמים והסליחות
אכ"ר

הקדמה

אודה ה' בכל לבב בסוד ישרים ועדה יתברך שמו של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא אשר בחר בנו מכל אומות ונתן לנו תורתו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו ושם חלקנו בין יושבי בית המדרש וברוב חסדו זכני ללכת בדרך ישרה זו ולעסוק באורייתא קדישתא בפרט בלימוד הלכה למעשה שמיום שחבר הבית המקדש אין לקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד, ספר זה המוצע לפניכם נעשה בדיבוק חברים ומחשבה רבה, מטרת הספר לסכם לכל לומד ולומד סעיף אחר סעיף מהגמרא עד פוסקי האחרונים ולהיות בגדר קוצר שכבר לימדונו חז"ל כל הלומד ואינו חוזר כאילו זורע ואינו קוצר (סנהדרין ט.ו). ובפרט לנבחרים ברבנות ולכן הלכתי בדרך רבותינו מחברי הספרים וניסיתי לתמצת בשפה ברורה ופשוטה ובדרך ישרה למען ירוץ הקורא בו ויוכל לחזור על הלימוד ביעילות ובבהירות ובזמן קצר, לכל לומד ולומד בכל אתר ואתר, בחרתי להתמקד בספרי הראשונים המובאים בב"י ובשו"ע ובנושא כליו שהם עיקר ההלכה בתחילת כל, וכבר האריכו חכמים בעניין קבלת הוראות השו"ע והרמ"א לבני אשכנז ואין כאן מקום להאריך.

לתועלת הלומדים לשון השו"ע הובא כלשונו בכתב **שו"ע**, וכן לשון הרמ"א הובא כלשונו בכתב **הרמ"א** וכל הנידונים שהובאו במשנ"ב והאחרונים שזורים בתוך לשון השו"ע והרמ"א בכתב **אחרונים** בסוגריים כאשר כל נידון מודגש **בקו מתחתיו** וכל שיטה **בהדגשה** (ופעמים שהובאו האחרונים בהרחבה אחר מקורות השו"ע). ומקור השו"ע והרמ"א מתחת לכל סעיף הוא תמצות הב"י והד"מ.

ויהי רצון שה' יתברך יצרף מחשבה למעשה ויעלה רצוני להגדיל תורה ולהאדיר ולא ראיתי נכון להאריך ביותר מענייני הקדמה זו שאין ספר זה אלא קיצור דברים הכתובים כבר ואין חדש תחת השמש.

מודעה רבה ללומדי התורה דספר זה אינו ספר הלכה למעשה אלא עזר בלבד ללומדיה כדפירשנו.

וצדקתנו עומדת לעד ספר זה יוצא לאור מעידודו של מר **אבי ז"ל אברהם בן יעל** לבית משפחת סמחוב שאנו נמצאים בסיום שנת אבולו אשר תמיד שאף שאוציא את חיבורי לאור העולם ורצה לסייע בהוצאתו, והיה לצדי מיום עומדי על דעתי ועד יומו האחרון בכל נפשו ומאודו ודאג תמיד למחסורי, וכן לעילוי נשמת חמותי **נינה נקדם בת זבו** לבית משפחת מכאלוב ז"ל.

ובצאתי מקודש לקודש אברך את מרת אימי **דורה בת עדינה** למשפחת סמחוב שתזכה לאריכות ימים ושנים מתוך בריאות שלמה ונחת מכל יוצאי חלציה, וכן כאן המקום לברך את מר חמי **סימן טוב** לבית משפחת מכאלוב שיזכה לאריכות שנים בבריאות שלמה ונחת מכל יוצאי חלציו.

ואוסיף לברך ולי נאה לברך את נוות ביתי ועזרתי בחיים אשתי **לריסה** מנשים באוהל תבורך אשר לרוב עמליה ומסירותה לכל צרכי הבית ולצרכי האישיים הריני זוכה לשקוד על דלתי התורה הקדושה ישלם ה' פעולה ותהי משכורתה שלמה מאת השם ונזכה לראות נחת מכל יוצאי חלצנו ברוב אושר עושר וכבוד.

ואסיים בתפילה "אם ברך תברכני והרבית את גבולי והיתה ידך עמי ועשית מרעה לבלתי עצבי ויבא אלוהים את אשר שאל" אם ברך תברכני - בתורה, והרבית את גבולי - בתלמידים, והיתה ידך עמי - שלא תשכח תלמודי מליבי, ועשה מרעה - שיזדמנו לי רעים כמותי, לבלתי עצבי - שלא ישגני יצר הרע מלשנות, אם אתה עושה כן מוטב ואם לאו הריני הולך לנסיסי לשאול, יהי רצון שיתקיים בנו המקרא "ויבא אלוהים את אשר שאל" אמן כן יהי רצון.

תוכן עניינים

סימן רמ"ב	1	סימן רע"א. שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת.
סימן רמ"ג	2	סימן רע"ב. שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת.
סימן רמ"ד	4	סימן רע"ג. שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת.
סימן רמה	8	סימן רע"ד. שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת.
סימן רמ"ו	2	סימן רע"ה. שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת.
סימן רמ"ז	6	סימן רע"ו. שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת.
סימן רמ"ח	9	סימן רע"ז. שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת.
סימן רמ"ט	13	סימן רע"ח. שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת.
סימן ר"נ	16	סימן רע"ט. שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת.
סימן רנ"א	16	סימן ר"פ... שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת.
סימן רנ"ב	18	סימן רפ"א. שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת.
סימן רנ"ג	23	סימן רפ"ב. שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת.
סימן רנ"ד		סימן רפ"ג... שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת.
סימן רנ"ה		סימן רפ"ד.. שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת.
סימן רנ"ו		סימן רפ"ה.. שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת.
סימן רנ"ז		סימן רפ"ו... שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת.
סימן רנ"ח		סימן רפ"ז.. שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת.
סימן רנ"ט		סימן רפ"ח. שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת.
סימן רס		סימן רפ"ט. שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת.
סימן רסא		סימן ר"צ... שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת.
סימן רסב		סימן רצ"א. שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת.
סימן רסג		סימן רצ"ב.. שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת.
סימן רס"ד		סימן רצ"ג. שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת.
סימן רס"ה		סימן רצ"ד. שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת.
סימן רס"ו		סימן רצ"ה. שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת.
סימן רס"ז		סימן רצ"ו.. שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת.
סימן רס"ח		סימן רצ"ז.. שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת.
סימן רס"ט		סימן רצ"ח. שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת.
סימן ער		סימן רצ"ט. שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת.

סימן רמ"ב

להזהר בכבוד שבת, ובו סעיף אזור.

סעיף א

הקדמת משנ"ב - ישנם ג' מאמרי חז"ל א. אמרו דצריך לענגו בדגים גדולים וכו' (והוא לאנשים שיש להם אפשרות לכך) ב. אמר ר"ע עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות (והוא למי שהשעה דחוקה לו ביותר היינו שאין לו רק מזון ב' סעודות לשבת, ופטור מסעודה שלישית וכסא דהרסנא, וה"מ שלא בא למידה שפושט ידו לצדקה) ג. אפילו דבר מועט שעשאו לכבוד שבת קיים מצות עונג שבת ואפי' כסא דהרסנא, (הוא למי שיש לו מעט ממון כדי לקנות מזה מזון ג' סעודות ויותר מזה קצת מחויב להוציא אותן על שבת כדי שיקיים ג' סעודות וכסא דהרסנא, ומי שאין לו כלום ומוטל על הצדקה או הגיע למידה שפושט ידו לאחרים נותנים לו ג' סעודות וכסא דהרסנא, והשו"ע הוסיף אם יש לו מעט משלו יצמצם עצמו בימות החול כדי לכבד את השבת בשאר דברים מלבד כסא דהרסנא, ולא יחשוש לפזר מעותיו לכבוד השבת.

שו"ע: אפילו מי שצריך לאחרים, אם יש לו מעט משלו צריך לזרוזו עצמו לכבד את השבת; ולא אמרו: עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות, אלא למי שהשעה דחוקה לו ביותר; על כן צריך לצמצם בשאר ימים כדי לכבד השבת (ומי שיש לו אפשרות ללנות ילדה לעונג שבת (שנאמר לוו עלי ואני פורע), וכן לווים בריבית מגוי או ישראל בדרך היתר לקיים עונג שבת, ואם יש לו מעות של שכיר יום יבטל עונג שבת ויתן לשכיר את שכרו (דביומו תיתן שכרו מדאורייתא ועונג שבת דרבנן), אא"כ לא הביא הפועל את פעולתו לביתו אלא אומר טול ממני את הדבר אינו עובר על בל תלין (דבהכי אינו חייב לשלם לו שכרו ביומו), ולכתחילה לא יפחתו מב' תבשילין בסעודה, וטוב לאכול בג' סעודות דגים אם לא ששונאם), ומתקנת עזרא שיהיו מכבסים בגדים בחמישי בשבת, מפני כבוד השבת (כדי שיהיו לבנים לשבת, ולא יכבס בע"ש כדי שיהיו פנויים להתעסק בצרכי שבת). הגה: נוהגין ללוש כדי שיעור חלה צבית, לעשות מהם לחמים לצנוע עליהם צצנת ויו"ט, (והוא המרדכי, לפי שאיבדה את אדה"ר שהיה חלתו של עולם שנברא בע"ש), והוא מכבוד צנת ויו"ט, ואין לשנות (ואם הוא אנוס ואין אלא פת פלטר יקדש עליו). יש שכתבו שצמקלת מקומות נהגו לאכול מוליתא, שקורין פשטיד"א, כליל צנת, זכר למן שהיה מכוסה למעלה ולמטה (והוא מהרי"ל) ולא ראיתי לחוש לזה, ולמשנ"ב כן נהגו כך).

מקור השו"ע הוא מהטור.

סימן רמ"ג

דין המשכיר שדה ומרוזין לכותי, ובו ב' סעיפים

סעיף א

שו"ע: לא ישכיר אדם מרחץ שלו לכותי, מפני שנקרא על שמו, וכותי זה עושה מלאכה בו בשבת, דסתם מרחץ לאו לאריסותא (פירוש אריס הוא העובד ליקח חלק ממה שישביח לבעליו) עביד, ואמרי שכל הרווח של ישראל ושכר את הכותי בכך וכך ליום, ונמצא הכותי עושה מלאכה בשליחותו של ישראל (ואמירה לגוי שבות); אבל שדה, מותר, שכן דרך לקבל שדה באריסות, ואף על פי שיודעים שהוא של ישראל, אומרים: הכותי לקחה באריסות, ולעצמו הוא עובד; ותנור, דינו כמרחץ (לפי שאין דרך להשכירו); ורחיים, דינם כשדה (לפי שהדרך להשכירם, ועיין בסעיף ב' שהכל תלוי במנהג המקום ואם המנהג שחלקם משכירים וחלקם שוכרים פועל בה"ל הביא מחלוקת ראשונים בדבר והסיק וכן משמעות השו"ע דבעינן דווקא שדרך רוב אנשי המקום להשכירו כדי להתיר להשכיר לגוי. וכתב משנ"ב דאיתא ג' חלוקות: שביבנות ואריסות מותר מהדין בשדה ובמרחץ כיון שהגוי טורח לעצמו ומ"מ במרחץ ותנור אסרינן משום חשדא ובשדה מותר דליכא חשדא, ולקחת פועל בקבלנות של מעות לשנה בשדה מותר מהדין כיון שאין לישראל רווח שהגוי עובד בשבת מאחר שהמלאכה קצובה ויכול להשלימה ביום חול אולם אסרינן משום חשדא (מאחר שרואים שבלסוף אינו לוקח מפירות השדה יתלו דהוי שכיר יום), ובמרחץ ותנור אסור מהדין שהגוי יעבוד בהם בשבת משום שהמלאכה אינה קצובה ובכל יום יש רווח לעצמו והישראל מרוויח מעבודת הגוי בשבת והגוי אינו טורח אלא לישראל (שהרי אינו מרוויח מכך)) הגה: ואף על פי שלא לקחה הכותי רק לשליש או לרביעי, ויש לישראל הנאה כמה שהכותי עובד בשבת, שרי, לכותי אדעתא דנפשיה עובד.

מקור השו"ע - עבודה זרה (כא:): תניא רבן שמעון בן גמליאל אומר לא ישכיר אדם מרחצו לגוי מפני שנקרא על שמו וגוי זה עושה בו מלאכה בשבתות ובימים טובים (משום חשדא שיאמרו שכל הרווח לישראל ושכר את הגוי בכך וכך ליום ונמצא הגוי עושה מלאכה בשליחותו של ישראל). ודייקו בגמרא אבל שדהו לגוי מאי שרי מאי טעמא אריסא אריסותיה קא עביד מרחץ נמי אמרי אריסא אריסותיה קא עביד, אריסא למרחץ לא עבדי אינשי (וכתב הר"ן כיון שיש לגוי חלק בפירות השדה אף על פי שישראל נהנה ממלאכת שבת מותר דכיון דכולה מלאכה רמיא עליה דגוי כי קא עביד גוי אדעתא דנפשיה עביד והנאת ישראל ממילא אתיא הילכך שרי וכ"ש שמוותר להשכיר שדהו לגוי). וכל הפוסקים פסקו כרשב"ג, ולענין תנור הר"ן כתב בשם המתיבות דהוי כשדה והרמב"ן מסופק אי הוי כשדה או מרחץ ופסק לחומרא, וכך פסק השו"ע.

סעיף ב

שו"ע: אפי' מרחץ או תנור, אם השכירם שנה אחר שנה ונתפרסם הדבר על ידי כך שאין דרכו לשכור פועלים אלא להשכירם, וכן אם מנהג רוב אנשי אותו המקום להשכירם או ליתנם באריסות, מותר להשכירם לכותי או ליתנם לו באריסות. הגה:

ואפילו במקום האסור, אם אין המרחץ או התנור של ישראל רק פקדון מכותי וחזר והשכירם לכותי, פרי, לאין פס הישראל נקרא עליו (ולדינא ה"ה אם קנה מהגוי ולא ישב בו, ואם השכירו מהגוי וישב בו יש אוסרים להשכיר לגוי דחשיב של ישראל, ויש מתירים להשכירו מאחר שאין שם ישראל עליו, ואם ישב בה כמה שנים בה"ל נשאר בצ"ע). וכן אם יש מרחץ צבית לכה, ואין רוחלץ במרחץ רק אותן שצביתו והם יודעים ששכרו כותי, פרי (וכן דעת המשנ"ב, ויש מקילים אף שעומד ברשות אחרת ורוחצים בו אנשים מעלמא והמ"א מחמיר דבכדי להתיר בעינן תרתי מרחץ ברשות אחר וגם רוחצים בו רק שכני הדירה (עיין במקורות)). ואם עזר והשכירו במקום האסור, י"ל ששכרו מותר (והוא ב"י בשם הגאונים), וי"ל שאסור (והוא מרדכי), וכן עיקר (והסכימו האחרונים דלא פליגי דמילי דליכא איסורא אלא משום חשדא שכרו מותר ומילי דאיכא איסורא מדינא שכרו אסור ועיין בסימן רמ"ה ו').

מקור השו"ע - כתב רבנו האי אם השכירו שנים (י"ג לשנים) הרבה ונתפרסם הדבר מותר וכן נהגו היתר בבבל ונחלקו בדעתו מהר"י אבוהב גרס לשנים ומיירי דווקא אם משכירו לכמה שנים הוי כמכר אבל הרא"ש ור' ירוחם גרסו שנים ודי שדרך אותו אדם להשכירו לשנה או חודשים כדי שיתפרסם הדבר שדרכו להשכירו, ולעניין דרך רוב אנשי המקום להשכיר המרחץ הוא מהרא"ש וה"ה בדעת הרמב"ם.

ולעניין דבר שאין שם ישראל עליו לר' נטרונאי אם הישראל קנה מגוי ולא ישב בו מותר לישראל להשכירו לגוי כיון שמעולם לא היה שם ישראל עליו, וכתב הד"מ וכן דעת האו"ז ופסק בהג"ה שאם שוכר מגוי מותר לו להשכירו לגוי וכתב מ"א אפשר שבאו"ז כתב שכרם ומ"מ התיר גם אם קנה מהגוי ולא ישב בה, וכך פסק.

ולעניין בית דירה שיש בו מרחץ לב"י בשם מהר"י אבוהב בשם ר"ח אם הוא בבית דירה שלו ורק שכני הדירה רוחצים בו מותר להשכירו לגוי כיון שרק הם רוחצים בו ויודעים שהשכירו ליכא חשדא, וכך פסקו הרמ"א והמשנ"ב (והטעם כיון ששאר בנ"א לא רוחצים בו אין ידוע כלל שיש שם בית מרחץ), ומ"א הביא מהב"ח בשם מרדכי בשם ר"ח איפכא דדווקא כשהמרחץ ביד ישראל אסור אבל אם הוא ברשות אחר שרי, והסיק מ"א דבעינן תרווייהו שיהא ברשות אחר ורוחצים רק שכניו (שאם ירחצו שאר בנ"א ידעו שהוא של ישראל וכיון שיראו עשן עולה בשבת יחשדו ששכר פועל גוי, וכן בבית ישראל כל החשד הוא מחמת העשן שעולה וממילא מה יועיל שרוחצים רק בני ביתו), יש מקילים ברשות אחר אפילו שרוחצים בו אנשים אחרים (דמסתמא רק שכניו יודעים שהוא של ישראל וממילא יודעים שהשכירו לגוי, ועיין בשעה"צ במה שהתקשה).

סימן רמ"ד

איזה מלאכות יכול האינו יהודי לעשות בעד הישראל, ובו ו' סעיפים

סעיף א

שו"ע: פוסק (פירוש מתנה) עם האינו יהודי על המלאכה, וקוצץ דמים, והאינו יהודי עושה לעצמו (דאם לא יעשה להיום יעשה למחר), ואף על פי שהוא עושה בשבת, מותר; בד"א, בצנעה (ה"ה במקום פרהסיא), שאין מכירים הכל שזו המלאכה הנעשית בשבת של ישראל היא (ואם יודעים מקצת אנשים שהוא של ישראל שרי) ושאינו מלאכה במחובר בה עסק הסימן הקודם דסתם מחובר שם בעליו עליו), אבל אם היתה ידועה ומפורסמת, אסור שהרואה את האינו יהודי עוסק אינו יודע שקצין, ואומר שפלוגי שכר האינו יהודי לעשות מלאכה בשבת; לפיכך הפוסק עם הא"י לבנות לו חצירו או כותלו, או לקצור לו שדהו (עיין הטעם במקורות), אם היתה המלאכה במדינה או בתוך התחום, אסור לו להניחה לעשות לו מלאכה בשבת, מפני הרואים שאינם יודעים שפסק (ואף שעומד במקום שאין ידוע שהוא שלו גם אסור (לפי ששכניו יודעים שהוא של ישראל)). ובמקום שמנהג העיר לשכור בקיבולת הט"ז אוסר ורע"א מתיר ומשנ"ב סומך על כך רק בשדה במקום הפסד (עיין במקורות), ולפנות הזבל בקבלנות מהרחובות מ"א שיש מקומות שנהגו כן (דבשל רבים ליכא חשד), ואין להקל במקום שאין מנהג, ולא"ר אין להתיר זאת מהדין (שאינו לחלק בין יחיד לרבים), ולענין בניית בה"ב גם המ"א אוסר (משום שהגויים מקפידים לא לעשות מלאכה בפרהסיא ביום חגם ואיכא חילול ה'), מ"מ אם יש חשש שיתבטל הבנין כמה אחרונים היקלו להניח לגוי לבנות בשבת), הגה: ואפי' אם לר צין העוזדי כוכזים, יט לחוש לאורחיס הנאכיס פס, או לכני ציתו סתקשו אותו (והוא ב"י בשם תשובת אשכנזים); ואם היתה המלאכה חוץ לתחום, וגם אין עיר אחרת בתוך תחומו של מקום, שעושים בו מלאכה, מותר. ואינו יהודי שהכנים צאן של ישראל לדיר שדהו (ע"ל סימן תקל"ז סעיף י"ד).

מקור השו"ע - שבת (יז:): בית שמאי אומרים אין נותנין עורות לעבדן ולא כלים לכובס נכרי אלא כדי שיעשו מבעוד יום ובכולן בית הלל מתירין עם השמש וקיי"ל כב"ה ומיירי בקצץ דמים (כדין אגרת), ועוד במו"ק (יב.). אמר שמואל מקבלי קיבולת בתוך התחום אסור חוץ לתחום מותר א"ר פפא ואפילו חוץ לתחום לא אמרן אלא דליכא מתא דמקרבא [להתם] אבל איכא מתא דמקרבא להתם אסור, וכך פסקו התוס' הרא"ש הרמב"ם והשו"ע, דעת ר"ת כתב הטור שר"ת היה רוצה להתיר (דהוי בדין שדהו לאריסות דשרי, ור"י אסרו דשאני שדה דלאריסות קיימא וליכא חשדא, משא"כ בבנין שהרגילות בשכירי יום), וגם התוס' כתבו שר"ת לא סמך על הוראתו כשבנה ביתו, וד"מ הבין מתוס' במקום אחר שר"ת לא החמיר אלא רק לעצמו וכך הבין הב"ח בדעתו (ולכן בדיעבד אם בנה בקבלנות בשבת סמך הב"ח על ר"ת לדור בבית זה), ואם פסק עם פועל גוי לקצור שדהו וכדומה כתב ה"ה יש מתירים לגוי לעבוד בשבת כיון דלנפשיה עביד והרואים יתלו שירד לשדה באריסות, ולרמב"ם אין להניח לגוי לעבוד בשבת (שלא התירו חכמים אלא כשהאמת כן כלומר שהם יתלו הדבר באריסות ואם יחקרו הדבר ימצאו שכן הוא שהגוי חולק בפירות אבל כהאי גוונא שהבעלים נוטלים כל הפירות מיחזי להו לאינשי כשכיר יום), וכך פסק השו"ע, ואם מנהג אנשי העיר גם לשכור בקיבולת לט"ז אין לשוכרו בקבלנות (מאחר שיש גם רגילות לשכירי יום, ויבואו לחשוד בו), ולרע"א שרי

להשכירו (דמה שאסרו בשדה במקום שהמנהג רק באריסות ולא בקבלנות וכשיראו שאינו אוכל מהפירות יחדשוהו לשכיר יום), **ולמשנ"ב** יש לסמוך על כך בשדה במקום הפסד (לפי סומוך על המקילים בקבלנות בשדה משום שיתלו באריסות)).

סעיף ב

שו"ע: לפסול האבנים ולתקן הקורות, **אפי' בביתו של אינו יהודי אסור, כיון דלצורך מחובר הוא** (ומיירי שהאבנים של הישראל אבל אם הם של הגוי ויכול להחליפם באחרים לא הוי מלאכת ישראל ומותר, ולרדב"ז מ"מ נכון שלא יסתתם סמוך לבנין (משום מראית העין)); **ואם עשו כן, לא ישקעם בבנין (לע"ת הוי מהדין, ולמשנ"ב הוי רק חומרא (עיין במקורות)).** הגה: **וי"א לאס אינו מפורסם שהוא של ישראל, קרי (ולא שיאמר לו לעשות בשבת אלא אם רואהו עושה מעצמו אינו צריך למחות בו, ומיירי אף בבניית בנין ממש (עיין במקורות), ומ"מ האחרונים מקילים רק בסיתות אבנים ואפשר שגם השו"ע מודה בזה, אבל לא בבנין ממש (שיש לחוש לשכניו או בני ביתו שיודעים שהוא שלו ויחדוהו)).**

מקור השו"ע - בירושלמי תניא אומנים גוים שהיו עושין עם ישראל בתוך ביתו אסור בתוך בתייהם מותר אמר רבי שמעון בן אלעזר במה דברים אמורים בתלוש אבל במחובר אסור וכך פסקו הרא"ש והתוס' ופירשו מחובר אסור היינו לצורך מחובר כגון קורות וכדומה דאילו במחובר ממש גם רבנן מודים שאסור לגוי לבנות בשבת, והב"י הבין שפסקו כן מהדין, ולר' ירוחם הוי חומרא בעלמא, והתרומה מסופק אם יש איסור במידי שהוא צורך מחובר, ולמעשה השו"ע אסר לסתת בשבת ואם עשו כן לא ישקעם משמע דהוי מעיקר הדין, ואילו בסעיף ג' כתב גבי בנין בית שבנו הגוים בשבת נכון שלא יכנסו שם משמע דשרי בדיעבד, תירץ תו"ש דהכא שרוצה לשקעם הוי כלכתחילה, ובבנין הוי בדיעבד, אולם למ"א הכא חשיב גם בדיעבד (דאיכא ביה פסידא), ולבה"ל השו"ע לא אסר הכא מהדין אלא משום חומרא.

ואם הדבר אינו מפורסם שהוא לצורך ישראל כתב ד"מ בשם הכלבו דשרי והביאו בהגה, וכתב המשנ"ב דהכלבו מיירי אף בבניית בית בתוך התחום והרמ"א הביאו גבי סיתות אבנים משום שבבנין ממש אין מצוי שאינו מפורסם.

סעיף ג

שו"ע: אם בנו אינם יהודים לישראל בית בשבת, באיסור, נכון להחמיר שלא יכנסו בו (בין לו בין לאחרים, אבל יכול למכרו לגוי, ולב"ח והמ"א אין להחמיר בדיעבד (שסמכו על ר"ת שהתיר להניח לגוי לבנות בשבת מעיקר הדין, עיין סעיף א')). **ואם שכרו שכיר יום למ"א אסור לו ליהנות ממנה לעולם ולאחרים בכדי שיעשו, והט"ז מתיר מעיקר הדין אף לו (ודינו כקבלנות, עיין במקורות)).** הגה: **מיהו אם התנה ישראל עם א"י שלא לעשות לו מלאכה צנצנת, והאינו יהודי עשאה בעל כרחו למהר להשלים מלאכתו, אין לחוש (ואינו צריך אפילו למחות בו כשרואהו, והמ"א והא"ר מפקפקים בדין זה לכן לכתחילה יש למחות בו אם רואהו, ואם לא התנה עמו תחילה שלא יעבוד בשבת לא"ר לא די שצריך למחות בו אלא צריך לפזר מעות כדי שיפסיקו (כיון שפשע שלא התנה עמו תחילה)).**

מקור השו"ע - מועד קטן (יב.) מר זוטרא בריה דרב נחמן בנו ליה אפדנא מקבלי קיבולת חוץ לתחום איקלע רב ספרא ורב הונא בר חיננא ולא עאלו לגויה ואיכא דאמרי הוא נמי לא על בגויה והא אמר שמואל מקבלי קיבולת בתוך התחום אסור חוץ לתחום מותר אדם חשוב שאני ואיכא דאמרי סיועי סייע בתיבנא בהדייהו, לר' ירוחם אסור לאדם חשוב להכנס שם (כתירוץ ראשון), ולראב"ד מיירי דווקא אם סייע בעדם לא הוי קבלנות גמורה אבל אם לא סייע ולא ידע על כך שרי (דהוי קבלנות גמורה וכהאיכא דאמרי), וממילא אין חילוק בין אדם חשוב לשאר אדם, ה**טור** (בסימן תקמ"א) פסק שנכון להחמיר לא להכנס בו ולא חילק בין בנ"א (עיינן שם טעמו), וכך פסק השו"ע, הקשו אחרונים מאי שנא מגוי שבנה קבר לישראל אם עשאו בפרהסיא לא יקבר בו הישראל עולמית אבל לאחרים שרי כדי שיעשו (כדאיתא בסימן בשכ"ה), לט"ז שאני קבר שאסרו משום גנאי, למ"א שאני התם שנעשה בפרהסיא והכא היקלו משום שקצץ עמו תחילה ליכא איסור מהדין אלא רק משום מיחזי וממילא אם המלאכה נעשתה בשכירי יום שהוא איסור של שכר שבת מהדין אסור לו ליהנות ממנה לעולם ולאחרים בכדי שיעשו.

סעיף ד

שו"ע: מלאכת פרהסיא, אפילו במטלטלין כגון ספינה הידועה לישראל, דינה כמו מלאכת מהובר (דווקא אם עושה את הספינה במקום גלוי ומפורסם (דאם בצנעה אין להחמיר בה כדמוכח בסימן רנ"ב ס"ג)).

מקור השו"ע הוא מהרמב"ן (אולם השו"ע סותר עצמו מסימן רנ"ב ג' שכתב טוב להחמיר, מ"מ תפסו האחרונים כהכא לאסור מהדין).

סעיף ה

שו"ע: אם שכר אינו יהודי לשנה או לשתיים שיכתוב לו או שיארוג לו בגד, הרי זה כותב ואורג בשבת כאלו קניין עמו שיכתוב לו ספר או שיארוג לו בגד, שהוא עושה בכל עת שירצה; והוא שלא יחשוב עמו יום יום ולא יעשה המלאכה בבית ישראל; ויש מי שאוסר בשוכר אינו יהודי לזמן (עיינן במקורות יסוד מחלוקתם). הגה: ודווקא ששכרו למלאכה מיוחדת, כגון כגד לארוג או ספר לכתוב, אבל כששכרו לכל המלאכות שיטרכך חוץ זמן השכירות, לכ"ע אסור (ושפחה שעושה מלאכות לעצמה בבית בעליה לט"ז בדעת ר' שמחה אסורה בכך (והטעם מפני הרואים שלא יאמרו מלאכה של ישראל היא עושה), והא"ר בדעת סה"ת מותרת בכך, ולח"א אם היה מתקנת את בגדיה לכ"ע מותר בבית בעה"ב (לפי שהוא ניכר שמלאכת עצמה היא עושה)).

מקור השו"ע - הסתם הוא דעת הרמב"ם והי"א הוא הראב"ד נחלקו ביסוד מחלוקתם למ"א הרמב"ם מיירי כששוכרו לכתוב בכל עת שיצטרך לכתוב ובעת שאין צריך לו יישב בטל ולכן הגוי כותב לו מתי שירצה ואין הישראל נהנה ממלכתו בשבת והראב"ד אוסר משום שמ"מ הישראל מרוויח שכותב בשבת שמא יצטרך שיכתוב לו גם למחר ואין יוכל לעשות את שניהם כאחת, אבל אם שכרו לכתוב לו תמיד אף הרמב"ם אוסר לכתוב בשבת, ולט"ז אף כששכרו לכתוב לו תמיד מתיר הרמב"ם כיון שאינו מקפיד עליו אם יבטל איזה יום (ואם מקפיד הוי כמצוהו לעשות בשבת), ולראב"ד אסור משום שסוף סוף

הישראל מרוויח שהגוי כותב גם בשבת, ולעניין אם שכרו לכל המלאכות הוא מהב"י בדעת הרמב"ם, (וטעם האיסור שיעבוד בשבת דקרוב לודאי שיצטרכו למחר למלאכה אחרת).

סעיף ו

שו"ע: יהודי הקונה מכס ומשכיר לו א"י לקבל מכס בשבת, מותר אם הוא בקבולת, דהיינו שאומר לו לכשתגבה מאה דינרים אתן לך כך וכך (כתב הפמ"ג דהיינו שאין מזכיר לו יום השבת כלל אלא בסתמא אם תגבה כו"כ אתן לך סך כו"כ (א"כ לא הוי שכיר יום וגם אין כאן שכר שבת כלל שכבר שכר מהשר המכס של כל השנה עם השבתות בכלל)). הנה: יוכן יוכל להשכיר המכס לכל השבתות לחינו יהודי, והא"י יקח הריוח של שבתות לעלמו, ולא חיישינן שיאמרו לזכור ישראל הוא עושה, דצמקוס פסידא כי האי גוונא לא חששו (ומכס שלא בותביים בו אלא לוקחים מיני מאכל לב"י אסור להשכיר גוי לשבת, ולמ"א מותר (עיין במקורות)); וישראל הממונה על מטבע של מלך, לינו כדיו הממונה על המכס, ואף על פי שמשמיעים קול שבת בהכח המטבע (והוא הג"מ, וה"ה יהודי ששכר בשול המלח מן השר מותר להשכיר לו פועלים בקיבולת שאם יעשה לו כך וכך מלח יתן לו כך וכך ואף על פי שהכלים והעצים הם של ישראל שרי); ויזהר שלא ישכר ישראל אלל הא"י שבת כשעוסק במלאכתו כמטבע, או בקבלת המכס (והוא מהמהר"ם, וכתב הט"ז מיירי כשיושב שם לדעת ההתעסקות של הגוי כדי לבוא עמו לחשבון מחר (משום ממצוא הפצץ), אבל מותר לו לשבת שם כדי לשמור על הגוי שלא יגנוב רק שיזהר לא לדבר עמו דבר, ומאידך כתב מ"א שאסור לו לשבת שם אף אם השכיר לו כל השבתות שלא יאמרו לצורכו הוא עושה).

מקור השו"ע - המרדכי בשם המהר"ם וטעמו דשרי בקיבולת כדין נתינה עורות לגוי לעבדן ע"ש כשקצץ עמו ואף דהתם לא קובע להם לעשות בשבת משא"כ הכא קובע לו לעשות בשבת מ"מ התיר לו משום פסידא דאדם בהול על ממונו ואם לא יתירו לו יעשה בעצמו כדין מי שהחשיך לו בדרך, והקשה הב"י הרי הוי מילתא דפרהסיא וליכא מאן דשרי כדאיתא בירושלמי ותירץ התם מיירי דליתא פסידא משא"כ הכא דאיכא פסידא שרו רבנן, ועוד הקשה הרי מה שהיקלו למי שהחשיך לו בדרך משום פסידא כדי שלא יעבור איסור דאורייתא והכא אין חשש לאיסור דאורייתא ותירץ דחיישינן שיבוא לכתוב בדרך המוכסים (דייק מכאן המ"א במכס שאין כותבים בו כגון אותן שגובים מיני מאכל לב"י אין להתיר לו, למ"א שרי שלא ישתקע ממון ביד עכו"ם), ואם מותר לקנות המכס לכתחילה כתב הב"י נראה דמיירי במי שכבר קנה המכס אי נמי במי שחייב לו השר מעות וקונה המכס כדי להציל החוב מידו אבל לקנות מכס להדיא לא שרינן ליה משום הרווחה ומיהו אפשר דבשעת קניה שרי דהא לא עביד איסורא ולכי מטי שבת כיון דכבר קנוי הוא שרי להשכיר לגוי בקיבולת לקבל לו המכס משום פסידא, ובשו"ע סתם דבריו.

..... ח הערות וביאורים ח .....

1. הקשה מ"א דבמרחץ כה"ג אסרינן שכר שבת, ותירץ התם איכא מניעת רווח משא"כ הכא איכא הפסד ממון, א"נ הוי כאילו יודע שיבאו לו א"י שחורה בשבת ומכרה בע"ש לא"י שהוא יקבלה ממנו בשבת דפשיטא דשרי, ולט"ז ועוד הכא התירו שכר שבת דאיכא ביה הפסד מרובה.

סימן רמה

ישראל וא"י שותפין, איך יתנהגו בשבת, ובו ו' סעיפים

סעיף א

שו"ע: ישראל ואינו יהודי שיש להם שדה או תנור או מרחץ או רחיים של מים בשותפות, או שהם שותפין בחנות בסחורה, אם התנו מתחלה בשעה שבאו להשתתף שיהיה שכר השבת לאינו יהודי לבדו, אם מעט ואם הרבה, ושכר יום א' כנגד יום השבת לישראל לבדו, מותר (ובלבד שלא יאמר לו בשעת התנאי שלבסוף יחלקו בשווה, ואם התנו מתחילה ולבסוף התרצו לחלוק בשוה) - אם לא באו בחשבון לכ"ע שרי, ואם באו לחשבון ואמר הישראל מלא לי חסרוני מהרווח של שבת למ"א אסור לישראל לקחת שכר שבת, ויש מקילים וכן דעת השו"ע, והא"ר נשאר בצ"ע (עיין במקורות), ואם לא נודע הרווח של כל אחד לכ"ע יכולים לחלוק בשוה). ואם לא התנו בתחילה (וגם לא אמרו בשעת החלוקה טול את שבת וכו'), כשיבואו לחלוק נוטל א"י שכר השבתות כולם, והשאר חולקים אותו; ואם לא היה שכר השבת ידוע, יטול הא"י לבדו שביעית השכר, וחולקים השאר. הגה: ויש מהירין השכר דליענדי, אפילו לא התנו וחלקו סתם (בין שבאו לחלוק בשוה ובין שהגוי נוטל את שלו והישראל נוטל את שלו (ואם אחר שנטל הגוי אמר הישראל אתה נטלת של שבת אני נוטל יום אחד של חול נחלקו אחרונים בדעת המ"א בשם ר' ירוחם). ונ"ל דהפסד גדול יש לסמוך עלייהו; וי"א שכל זה לא מיידי אלא בשותפות שכל אחד עוסק בזמנו, אבל כשניהם עוסקים ביחד כל ימי החול, ובשבת עסק האינו יהודי לבדו, מותר לחלוק עמו כל השכר, לאינו יהודי אדעתא דנפשיה קא עביד, ואין הישראל נהנה במלאכתו בשבת, כיון שאין המלאכה מוטלת עליו לעשות; ומ"מ לא יטול שכר שבת אלא בהזלעה עם שאר הימים (ואם השותפים רק משכירים תנור והשוכרים מסיקים לבדם את התנור למ"א מותר לישראל לקחת מהרווחים שהגוי השכיר בשבת בהבלעה אפילו לא התנו בתחילה (דהכא לא מוטל על השותפים עצמם שום מלאכה והגוי לא הוי כפועל), ואם אין לגוי חלק בגוף התנור והוא אופה כל השבוע ומקבל חלק מהרווח לב"י מועיל התנאי מעיקרא לומר לו טול אתה חלקך בשבת ואני יום אחד של חול כדין שותפים, ולמ"א אינו מועיל תנאי מעיקרא אולם אם אומר לו בהבלעה טול אתה שנים שלושה ימים ואני שנים שלושה ימים שרי, ולא"ר בכה"ג אף אם לא התנה מעיקרא יכול להתנות, ואם האופה מקבל חצי מהרווח בכל יום שהוא אופה מודה המ"א דשרי אף שלא התנה מעיקרא (עיין במקורות)).

מקור השו"ע - בעבודה זרה (כב.). איתא ישראל וגוי שקבלו שדה בשותפות לא יאמר ישראל לגוי טול חלקך בשבת ואני בחול (כיון דמתחילה בשעת עשיית השותפות היתה מוטל המלאכה על שניהם יחדו הוי כמעמיד לגוי לפועל בידיים כאלו אומר לו עשה אתה עבורי בשבת ואני אעשה נגד זה עבורך בחול והוי שלוחו) ואם התנו מתחלה (שאמרו תעמול לזרוע ולחרוש בשבת ותטול בשעת קצירה או בצירה כנגד עמלך בשבת ואני או שלוחי אטרח לעשות כן בחול כדי ליטול בשעת קצירה או בצירה כנגד יום שלי) מותר (דהוי כאילו אין לישראל חלק בשדה כלל ביום השבת אלא כולו של גוי בשבת וכולו של ישראל ביום החול ונמצא שלא הוטלה מלאכת שבת על ישראל כלל מאחר שאין השדה שלו ביום ההוא, ואינו צריך לומר להדיא שאין לי חלק בשדה בשבת ודי שיאמר טול אתה של שבת וכו') ואם באו לחשבון אסור.

לראב"ד היינו שהתנו מעיקרא ואח"כ באו לחשבון לומר אתה נטלת יותר ממני בשבת מלא חסרוני דאשתכח מילתא דמעיקרא הערמה בעלמא הוה ואסור (וה"ה אם הגוי אומר לישראל מלא לי חסרוני להרווח של יום החול), **ולרש"י והרמב"ם** ועוד מותר לחלוק באופן זה והכא מיירי שקבלוה סתם ועשו סתם והגוי נטל העבודה בשבת וישראל יום אחד בחול ולא צווהו ישראל ובאו בזמן החלוקה לחשבון לומר כמה ימי שבת נטלת אתה ואני אטול כנגדך ימי החול אסור דשכר שבת הוא נוטל דגלי דעתיה דגוי שלוחו היה, וכך **פסק השו"ע** (עיין שעה"צ ד'), **והמ"א** החמיר כהראב"ד, **ואם התנו בתחילה ולבסוף התרצו לחלוק בשוה ללא עשיית חשבון כתב המשנ"ב** לכ"ע שרי, **ועוד כתב הר"ן** דהכא מיירי שהישראל עובד יום אחד כנגד יום שהגוי עובד בשבת וממילא על שניהם מוטלת העבודה בשבת, ולכן הוי שכר שבת אבל אם שניהם עובדים כל השבוע יחד ובשבת הגוי הולך מעצמו לעבוד ובסוף חולקים בשוה לכ"ע שרי (לפי שאין מוטל על הישראל לעבוד בשבת ולא שליחותא דישראל קא עביד אלא אדעתא דנפשיה קא טרח כאריס וישראל מטי ליה הנאה ממילא) ומכל מקום דווקא ליקח מה שנשתכר המרחץ בשבת בהבלעת שאר ימים אבל ולקבל השכר ללא הבלעה אסור ואף על גב דבהיתרא אתא לידיה מיחזי כשכר שבת, **והבין הב"י שכן דעת הרמב"ם והביאו הרמ"א**.

ועוד איבעיא להו סתמא מאי ולא איפשטא **לרא"ש** ור' ירוחם פסקינן לקולא, **ולרמב"ם** והרי"ף פסקינן לחומרא, **לר' ירוחם** (במ"א) מיירי הכא שלא באו בסוף לחשבון אלא הגוי לקח מעצמו שכר השבת ללא אמירת ישראל, ואח"כ אמר הישראל אתה לקחת שכר כנגד השבת אני לוקח שכר כנגד אותו היום חול שעמלתי לך, **ולרש"י** מיירי שלא התנו תחילה וגם לא באו לומר שיקח הישראל יום אחר כנגד שבת אלא חלקו סתם בשוה (ובאופן שכתב ר' ירוחם אינו היתר כלל, **כך כתב הלבוש** אולם לבה"ל ר' ירוחם מיירי שכל אחד נטל בעצמו ולא אמרו כלום ולרש"י שחלקו בשוה ולא פליגי), **והרמב"ם** החמיר כשני הפירושים ורק הגוי נוטל שכר השבת והשאר נוטלים בשוה, **וכך פסק השו"ע**, **והרמ"א פסק** כהרא"ש במקום הפסד גדול.

והיכא שגוף התנור של ישראל והאופה המסיקו נוטל חלקו בתנור והיהודי נוטל כך וכך ימים והאופה נוטל כך וכך ימים לב"י - **ר' אלחנן** והג"א אוסרים זאת (כיון שכל התנור של ישראל וה"ל כמשכיר תנורו בשבת ואומר לגוי טול שכר תנורי בשבת כשתסיק לי בחול), **ולתוס'** **והרא"ש** אין לחלק ומותר להתנות מתחילה כדין שותפים, **והמ"א** הבין שלכ"ע כשאומר לו טול אתה בשבת וכו' אסור לו לקח הנאה בשבת אבל מותר לומר לאופה טול אתה ב' וג' ימים ואני ב' וג' ימים דה"ל שכר שבת בהבלעה, **ולא"ר** באופן זה שרי אף אם לא התנה עמו תחילה אלא לאחר שהתחילו לעבוד (כיון דהוי בהבלעה), **ואם האופה מקבל חצי בכל יום עבור אפייתו גם למ"א** לא צריך להתנות מעיקרא (כהוי כאריס ואדעתיה דנפשיה קאעביד).

סעיף ב

שו"ע: היכא שהתנו בתחלה, אם אח"כ בשעת חלוקה נתרצה הא"י לחלוק בשוה, מותר (ומיירי שהתרצו בכך ללא חשבון אבל אם באו בחשבון לומר מלא לי חסרוני הוי מחלוקת הפוסקים המובאת בסעיף א').

מקור השו"ע הוא ממהר"י אבוהב לדעת הפוסקים לחומרא, וכך הביין הב"י בדעת הרמב"ם.

סעיף ג

שו"ע: היכא שלא התנו בתחילה, יש תיקון ע"י שיחזיר המוכר להם דמי הקרקע או ימכרוהו לאיש אחר ויחזרו ויקנוהו בשותפות, ויתנו בשעת הקניה; ואם נשתתפו בחנות ולא התנו, יחזור כל אחד ויטול חלקו, ויבטלו השותפות, ואחר כך יחזרו להשתתף, ויתנו בתחילה; ואם קבל הקרקע לעשות בו מלאכה בשותפות, יבטלו השיתוף וימחלו זה לזה, ואחר כך יחזרו להשתתף ויתנו בתחילה. הגה: ואם ילכה להשכיר לאינו יהודי (בין לשותפו בין לגוי אחר) חלקו נשנת, או לשכרו נקבלת, שרי וכמו שנתבאר לעיל ס"ס רמ"ד לענין מכס ומטבע לשרי, וכ"ש כאן לשרי עם שותפות אינו יהודי (והוא דעת עצמו והקשו אחרונים הרי כל ההיתר שכר שבת במכס הוא משום פסידא ואדם בהול על ממונו ואם לא יתירו לו יבוא לעשות בעצמו, תירץ מ"א הכא מיירי שמשכיר כל ימי השבתות בהבלעה עם שניים שלושה ימים של חול, וכן בשוכר אדם בקיבולת מיירי שאינו מייחדו לשבת אלא אומר לו בסתמא כל אימת שתעשה בעצמך ותרויח לי כו"כ אתן לך כו"כ, והחידוש הוא דליכא הכא מראית העין כיון שיש לגוי חלק בו ובזה הדבר דומה למכס שלא חיישינן למראית העין).

מקור השו"ע הוא מתוס' בע"ז (כב.).

סעיף ד

שו"ע: יכול ישראל ליתן לאינו יהודי מעות להתעסק בהם, ואף על פי שהאינו יהודי נושא ונותן בהם בשבת חולק עמו כל השכר בשוה, מפני שאין מלאכה זו מוטלת על ישראל לעשותה שנאמר שהא"י עושה שליחותו, וכן אין העסק ניכר ממי הוא (ובלבד שלא יאמר לו לעשות בשבת). הגה: ודווקא ככי האי גוונא שא"י נושא ונותן לחוד עם המעות, אבל אם כל אחד עוסק בזומו וישראל לריך לעסוק נגד מה שעסק הא"י נשנת, אסור (אם לא התנה עמו מתחילה).

מקור השו"ע הוא מהרמב"ם בשם הגאונים וטעם ההיתר הוא מה"ה, והכלבו הוסיף טעם לפי שאין אותו שכר אלא שכר מעותיו והוא כשכירות כלים שאין לנו שבידת כלים, ומכאן למד הב"י דשרי ליתנו אף לכתחילה כדין השכרת השאלת כלים לגוי.

סעיף ה

שו"ע: מותר לישראל ליתן סחורה לא"י למכור, אם קצין לו שכר, ובלבד שלא יאמר לו מכור בשבת. תנור שלקחו ישראל משכון מא"י, וקבל עליו האיני יהודי שמה שיעלה שכר התנור יתן לישראל ברבית מעותיו, מותר ליטול שכר שבת לפי שהוא ברשות האיני יהודי ואין לישראל חלק בו וגם אין לישראל אומר לו לעסוק בשבת, והאיני יהודי כי טרח בנפשיה טרח, לקיים תנאו.

מקור השו"ע הוא מהרא"ש והתוס'.

סעיף ו

שו"ע: אם אפו אינם יהודים בתנורו של ישראל בשבת, על כרחו, ונתנו לו פת (או מעות) בשכר התנור, אסור ליהנות ממנו (לב"ח מיירי הכא שאפו בשבת בלבד ולא אפו בהבלעה בעוד כמה ימים (דאיכא ביה שכר שבת) אבל אם אפו בעל כורחו בעוד ימים מותר השכר (דבכה"ג לא נראה הגוי כשלוחו ושכר השבת הוא בהבלעה), ולמשנ"ב מותר בהבלעה אף אם לא אפו בעל כרחו (שהאיסור הכא רק משום מראית העין, וכך הבין מסוף דברי הב"ח)).

מקור השו"ע הוא מהמרדכי והרמב"ם והראיה מגוי וישראל שקבלו בשותפות אם באו לחשבון אסור ומיירי בדיעבד ואפילו הכי אסור, ור' נטרונאי (בסימן רמ"ג) כתב דבמקום שאסור להשכיר אם השכיר שכרו מותר, והבין הב"י שחלק על המרדכי והרמב"ם, ולב"ח ר' נטרונאי מודה למרדכי והרמב"ם משום שיש בהם איסור מהדין של שכר שבת ורק אם שכר שבת בהבלעה של ימי החול שרי (שהאיסור הוא רק משום מראית העין).

סימן רמ"ו

דיני השאלה והשכרה לאינו יהודי בשבת, ובו ה' סעיפים

סעיף א

שו"ע – מותר להשאל ולהשכיר כליו לאינו יהודי, ואף על פי שהוא עושה בהם מלאכה בשבת, מפני שאין אנו מצווים על שביתת כלים; וי"א דכלים שעושין בהם מלאכה, כגון מחרישה וכיוצא בה, אסור להשכיר לאינו יהודי בע"ש (וה"ה להשכיר קדירה שמבשלים בה וכדומה אבל חלוק וטלית וכדומה שרי, והאיסור הוא דווקא בכלים שמלאכתם מדאורייתא); וביום הה' מותר להשכיר לו, ובלבד שלא יטול שכר שבת אלא בהבלעה, כגון שישכיר לו לחדש או לשבוע; ולהשאל לו, מותר אפילו בערב שבת (ואפילו כלים שעושים בהם מלאכה דכלים שאין עושים בהם מלאכה מותר להשאילם בשבת אם יש עירוב בעיר). הגה: וכן עיקר כסנרא האחרונה; ומותר להשאיל לו בערב שבת (והוא טור וסמ"ק ותוס') אף על גב שמתנה שהאיני יהודי יחזור וישאל לו, ולא

אמרינו כפי הלי גוונל להוי כסכירות (ואם מתנה עמו שיקבל תמורת יום אחד ב' ימים בחול לב"י מותר, ובה"ל נשאר בצ"ע (עיין במקורות)).

מקור השו"ע – בשבת (יט.) תניא לא ישכיר כליו לא"י בע"ש וברביעי וחמישי מותר, לרי"ף ורמב"ם האיסור הוא מטעם שביתת כלים ואתיא כב"ש דס"ל אדם מצוה על שביתת כליו כמו על שביתת בהמתו אבל ב"ה ס"ל שביתת כלים אין אדם מצוה עליו וממילא מותר להשאיל ולהשכיר כליו אפילו בע"ש ואפילו כלים שעושין בהם מלאכה (וה"מ בהבלעה אבל שכר שבת לחוד לכ"ע אסור), ולתוס' הרא"ש ועוד ברייתא זו אתיא אף כב"ה וטעם האיסור כשמשכיר בערב שבת הוי כנוטל שכר שבת, וממילא אין להשכיר אף כלים שאין עושים בהם מלאכה, וכן דעת ר' יונה אלא שאסר כלים שעושים עמם מלאכה ופירש טעם האיסור הוא משום שנראה שהגוי הוא שלוחו של ישראל (היינו כיון שלא התנה עמו לא לעבוד בכלים בשבת ורוצה את שכר השבת הוי מיחזי כמצוהו לעבוד בשבת. עוז והדר המבואר), הרוקח כתב אפילו השאילו לאמצע השבוע צריך ליקחנו בערב שבת (והב"י תמה עליו איך פסק כב"ש שאדם מצוה על שביתת כליו), ולהלכה השו"ע סתם כהרי"ף והרמב"ם וי"א כר' יונה, ולרמ"א העיקר כר' יונה (דכל הני בתראי פסקינן כהך ברייתא וכמה ראשונים פסקו כר' יונה).

ולענין השאלה תמורת השאלה הוא מהסמ"ג סמ"ק והתרומה, והוסיף הג"מ שמותר אף להשאיל כליו לגוי על מנת שהגוי ישאיל לו כלי אחר לאחר השבת, וטעם ההיתר לב"י משום דלא הוי בדרך שכירות ממש לומר אתן לך כך כדי שתשאילני כלי שלך שרי (למטה יהודה היינו שלא יבוא ישראל ויציע לגוי את ההשאלה אלא שהגוי יבוא לישראל ויבקש ממנו, ולמאמר מרדכי היינו שאסור לומר בלשון שכירות אלא בלשון השאלה), וממילא אם יתנה עם הגוי שיתן לו תמורה ב' ימים כנגד יום שרי, אולם הבה"ל נשאר בצ"ע למעשה, והמלבושי יו"ט חולק על טעמו של הב"י דאיתא בהג"מ אף אם אמר לו הישראל שרי, ומשמעות הגר"א ההיתר משום שאינו מרוויח בכך שהגוי מחזיר לו יום אחד כנגד).

סעיף ב

שו"ע: אסור להשאיל שום כלי לא"י בשבת, ואפילו בערב שבת אם הוא סמוך לחשיכה, כל שאין שהות להוציאו מפתח ביתו של המשאיל קודם חשיכה, מפני שהרואה סבור שישראל צוהו להוציאו (וה"ה בזמנינו שאין רשות הרבים גמורה במקום שאין עירוב ⁽²⁾דאמירה לגוי שבות אפילו במילי דרבנן) אבל במקום יש עירוב והגוי גר שם מותר לישראל להשאילו כלים שאין עושים בהם מלאכה, ולמ"א יש להקל רק בעת הצורך, ולט"ז והא"ר היקלו בסתמא (עיין במקורות)).

מקור השו"ע בשבת (יט.) תניא ב"ש אומרים לא ישאלנו לגוי אלא כדי שיגיע לביתו ולר"ע אליבא ב"ה כדי שיצא הגוי מפתח ביתו והטעם כתבו הסמ"ג סמ"ק והתרומה משום שהרואה סבור שהישראל ציווהו להוציא, וכך פסק השו"ע, ומכאן למד המ"א במקום שיש עירוב מותר להשאיל לו כלים שאין עושים בהם מלאכה אולם לרמב"ם הטעם משום כשיצא מפתח ביתו בשבת יראה כמי שלוה לעכו"ם או משכנו או פסק עמו או מכר לו בשבת, וממילא אסור אף במקום מעורב (ותמה על הב"י שהשמיטו), והמ"א מיקל בשעת הצורך, ולט"ז והא"ר היקלו בכל אופן.

..... ח הערות וביאורים ח .....

2. לכאורה סתר את מה שאמר בסעיף א' דלא גזרו משום מראית העין על כלים שמלאכתם איסור דרבנן, ותירצו בעוז והדר המבואר שהשכרת כלים בערב שבת הוא חשש רחוק של מראית העין.

סעיף ג

שו"ע: אסור להשכיר או להשאיל בהמתו (או שאר חיה ועוף מלבד בהמה דקה (שאינן עושים עמה מלאכה)) לאינו יהודי כדי שיעשה בה מלאכה בשבת, שאדם מצוה על שביתת בהמתו (דשכירות לא קניא, וי"א דשכירות קניא לחומרא ולכן גם ישראל ששכר מגוי בהמה מצוה על שביתת בהמתו, ונכון להחמיר (וכן דעת אחרונים ולא כמשמעות המ"א דהוי איסור מהדין), אולם אם השכיר מגוי ומשכיר לגוי אחר מותר ממ"נ, וקנה או מכר לגוי ע"י משיכה לחוד או בכסף לחוד יש לחוש לשביתת בהמה (דהוי ספיקא דדינא ואולינן לחומרא), אם מכר בהמה לגוי וקצץ דמים ונתן לו לנסותה כמה ימים לראות שאין בה מום לרע"א לא חשיב לבהמת ישראל). הגה: אבל יכול להשכירה או להשאילה, ולהתנות שיחזיקנה לו קודם השבת, אבל לא מהני אם מתנה עם הא"י שתנח בשבת, כי אין האינו יהודי נאמן על כך (והוא סמ"ג וסה"ת ומרדכי, והטעם דהכא שהוא ברשותו אינו נתפס כגנב משא"כ שמתנה עמו שיחזיר אותה קודם השבת) ואם השאילה או השכירה לאינו יהודי, והתנה עמו להחזירה לו קודם השבת ועיכבה בשבת, יפקירנה בינו לבין עצמו קודם השבת, או יאמר בהמתו קנויה לא"י (ודווקא בפניו כדי שחצרו תקנה לו ודווקא שפוסק עמו דמים), כדי שינצל מאיסורא דאורייתא (ולמשנ"ב עכ"פ יפקירנה בפני אחד (עיין במקורות)). הגה: ואם כולם (להחמיר כהפוסקים שאין מועיל הפקר בינו לבין עצמו), יכול להפקירה לפני ג' בני אדם כדון שאר הפקר, ואפילו הכי אין אדם יכול לזכות בה דולאי אין כוונתו רק כדי להפקיע מעליו איסור שבת, להשכיר ע"י הפקרה בפני שלושה יש אוסרים זאת לכתחילה והב"ח מתיר זאת ולמשנ"ב אפשר להקל בשעת הדחק). ודווקא בשבת, אבל צי"ט אין אדם מלוא על שזיתת בהמתו זיוס טוב (לשו"ע הרש"ל והגר"א אין חילוק בין שבת ליו"ט, וגם למשנ"ב יש להחמיר).

מקור השו"ע לעניין השכרת בהמה ביום חול עם יום השבת - לסמ"ק סמ"ג התרומה אין להשאיל או להשכיר לגוי כיון שאדם מצוה על שביתת בהמתו, ולכלבו בשם ר' פריץ אם התנה שתנוח בשבת מותר להשכיר ג' ימים קודם השבת, ולסמ"ג והתרומה אם ידוע שהגוי עושה בה מלאכה בשבת אסור בכל גוונא, וסמ"ג כתב שאין הגוי נאמן לומר שלא יעבוד בה בשבת, הרוקח כתב בהמת ישראל ביד גוי אם הגוי עושה בה מלאכה בשבת מאחר שאין לוקח שכירות מותר ואם ישראל רואה מוחה בידו, וסיים הב"י אין לסמוך על דבריו (הב"ח פירש דמיירי שנתן לגוי רועה בהמותיו כדי לרעות ולא כדי לעשות בהם מלאכה (דבהכי לא אסרו חכמים)), ופסק בשו"ע לחומרא.

ואם מועיל הפקר הבהמה כדי שיוכל להשכירו או להשאילו לתוס' הרא"ש לא מועיל הפקר בינו לבין עצמו שהרי אינו מפורסם הדבר ויבוא לומר שבהמת ישראל עושה מלאכה בשבת, הסמ"ק התיר להשכירה בהבלעה ע"י הפקר והוסיף ר"פ שיפרש שמפקירה רק לשבת או כל זמן שעושה בה מלאכה בשבת כדי שלא יזכה בה אחר (משמעות הטור מיירי אף בהפקר בינו לבין עצמו ואפילו הכי יש לחוש שמא אחר יזכה בה מאחר שידוע לכל שמי שבהמתו ביד גוי הוא מפקירה בשבת. ב"י), ולריב"ש אם השאילה לגוי והתנה עמו שיחזיר לו קודם השבת והגוי מעכבה יפקירנה בינו לבין עצמו קודם השבת כדי שינצל מאיסור דאורייתא, וכך פסק השו"ע, והרמ"א הוסיף שאם רוצה לחוש לפוסקים שלא מועיל הפקר בינו לבין עצמו יכול להפקיר בפני שלושה וכו' (למ"א אין הפקר זה הפקר גמור ואין אחר יכול לזכות (בה דההפקר הוא רק כדי להפקיע ממנו איסור דאורייתא), ולט"ז

המשנ"ב ועוד הווי הפקר גמור (דאל"ה עובר על שביתת בהמתו) ויכול אחר לזכות בה אלא שהגוי לא יניחנו), ואם אמר בהמתי קנויה לך להגהות מרדכי בשם סמ"ק מותר בכך (והיינו רק למתירים להפקירה בינו לבין עצמו), ואם מותר לכתחילה להשכיר ע"י הפקרה בפני שלושה למרדכי והג"מ אינו לכתחילה, והב"י הבין שיש צד שמותר בהכי לכתחילה דבשלושה איכא קלא ומ"מ לא הכריע, ולא"ו^(בד"מ) אין להשכיר לכתחילה אף כשמפקירו בפני שלושה, הב"ח מתיר זאת לכתחילה, והמשנ"ב סמך עליו בשעת הדחק.

השכרת בהמה ביו"ט לשבולי הלקט אין איסור שביתת בהמה (דכתיב למען ינוח שורך וחמורך כמוך והאי קרא בשבת כתיב), והרש"ל **כתב שהרי"ף והרמב"ם** פסקו כהירושלמי שאין לרכוב על בהמה ביו"ט משום שביתת בהמתו (דיו"ט ושבת שווים לעניין שביתת בהמתו), **וגם השו"ע כתב** דאין מוציאין משא על הבהמה ביום טוב, **וכתב הגר"א** טעמו משום שביתת בהמתו.

סעיף ד

שו"ע: ישראל שהשכיר שוורים לאינו יהודי לחרוש בהם, וחרש בהם, יש מתירים אם קבל עליו האיני יהודי אחריות מיתה וגזילה וגניבה ויוקרא וזולא (דבהכי חשיב כברשותו אבל בלא יוקרא וזולא לא עדיף משואל, (דגם הוא חייב באונסין ואפילו הכי אסור להשאיל לו מטעם דשאילה לא קניא)); **וי"א** דכיון שאין האיני יהודי יכול למכרה אם ירצה, נקראת בהמת ישראל (ועיין למטה בסיומן זה (שפסק הרמ"א כדעת המתירים)).

מקור השו"ע - הוא לשון הסמ"ק.

סעיף ה

שו"ע: אם ישראל ואינו יהודי שותפין בבהמה, מותר לעשות בה האיני יהודי מלאכה בשבת על ידי שיתנה עם האיני יהודי בתחלה כשקנו אותה שיטול האיני יהודי בשבת וישראל ביום חול (ויכולים בסוף לחלוק הרווחים בשוה (ולכא שכר שבת כבסימן רמ"ה ב'), ויכולים לקחת אחריות שוה על כל ימות השבוע), **ואם לא התנו מתחלה אסור, אף על פי שהתנו אח"כ** (דאף אם ליכא שביתת בהמה מ"מ איכא שכר שבת, **ואם רוצים לחלוק בסוף בסתמא לשו"ע**(בסימן רמ"ה א) אסור (משום שכר שבת), ולרמ"א(שם) **מ"א ומשנ"ב** אפשר להקל במקום הפסד גדול); **ואם ילזה אותה לא"י בהלואה נמורה, שיהא רשות בידו להוציאה אם ירצה, שלא ברשות ישראל, ויזקוף הדמים על הא"י ואחריות השוורים על האיני יהודי, מותר.** ויש מתירים אפי' לא יהא רשות ביד הא"י להוציא, ע"י שיזקוף הדמים על האיני יהודי במלוה ויחזור הא"י ויעשה אפותיקי (פירוש אפו תהא קאי כלו' לא יהא לך פרעון אלא מזה) לישראל, או יהרהנם (פירוש משכון בלשון ישמעאל רהן) אצלו, ובלבד שלא יאמר לו: מעכשיו דבהכי נשארה הבהמה ביד ישראל, וכן יכול לומר הגוי אם לא אתן לך המעות לזמן פלוני יהיו שלך (מאחר שאינו נעשה למפרע)); **ויש מתירים ע"י שזיהיר את האיני יהודי שלא יעשה בה מלאכה בשבת ואם יעבור ויעשה תהיה אחריות עליו ואפילו מהאונסים (לא"ר די שיקבל עליו רק האחריות (דמסתמא לא יעשה הנכרי בשבת דהא חזינן דמתיירא מאחריות), ולמשנ"ב צריך לקבל עליו גם יוקרא וזולא (דרק בכה"ג התירו בסעיף ד)),** ויכתוב כן בערכאותיהם, דהשתא אם בא לעשות מלאכה בשבת אינה בהמת ישראל, שהרי קנאה האיני יהודי להתחייב

באונסיה. הגה: וכל כלדי היתרים אלו הלכתא ניהו ויכול לעשות איזה מהן שיראה, אפילו אם הנהמה כולה על ישראל דינו כאילו היתה נשותיה האינו יהודי, רק שיפרסם פעשה דרך היתר, (ולמשנ"ב המובחר ביותר שימכור לגוי במכירה גמורה ויקבל מקדמה ושאר המעות יזקוף עליו במלוה ויעשה הבהמה אפותיקי לישראל, והנכון שיעשה ענין המכירה בפני דיני העיר כדי שיעשה כד"ת וגם שיפורסם הדבר שלא יהיה חשש מראית העין, ובשעת הדחק שאינו יכול לעשות זאת יפקירה בפני שלושה (כדעת הב"ח בסעיף ג), מ"מ כתב בה"ל אין כדי להתיר בכל האופנים הללו אלא בשעת הדחק, ובעל נפש יחוש לכך לעצמו שלא לעשות זאת כ"א בשעת הדחק וע"פ הוראת חכם).

מקור השו"ע - לשבלי הלקט והריב"ש מותר לישראל וגוי שותפים להתנות בתחילה שהגוי נוטל של שבת והישראל יום חול אחד כנגדו (דבהכי אין לישראל חלק מהבהמה בשבת והגוי עובד בשלו), **ואם לא התנו כתב ריב"ש** יכולים להתחלק בסתמא בהבלעה, וליכא ביה משום שביתת בהמתו כיון שעושה בחלקו בעל כורחו של ישראל ומ"מ עבר איסור בתחילה שהביא עצמו לכך, **ולריצב"א** לא מועיל תנאי להפקיע איסור שביתת בהמה, ומ"מ יכול ליתנו במלוה גמורה שיוכל הגוי להוציאה שלא ברשות ישראל והאחריות על הגוי (דבהכי אינו ברשות הישראל), או לזקוף את דמי הבהמה במלוה ויעשו אפותיקי על הבהמה או ימשכנו (ובהכי אין הגוי יכול להוציאו שלא בהסכמת ישראל, ולב"י רק דעת המתירים בסעיף ד' מקילים באופן זה, ולא"ר ועוד גם האוסרים יתירו הכא לפי שבהמה ברשות הגוי) ומ"מ לא יאמר לו מעכשיו (דבהכי נשאת הבהמה ביד ישראל), **ולר' יעקב בי רב** מועיל להפקיע את הבהמה מרשותו ויתנה עמו שלא יעבוד בה בשבת ואם יעבור ויעשה בה מלאכה בשבת תהיה אחריות שבת עליו אפילו מאונסין, ומ"מ יעלהו בערכאות (כדי לפרסם הדבר), **השו"ע סמך על שבולי הלקט והריב"ש** אם התנו מתחילה אולם אם לא התנו לא סמך על הריב"ש להתחלק בסתמא בשוה (משום שכר שבת כמובא בסימן רמ"ה א'), **והביא את שאר אופני ההיתר** (ואע"פ שבסעיף ד' אסר להשכיר לגוי כשהאחריות על הגוי והבהמה נשאת ברשות ישראל, ומ"מ הכא בשותפים היקל ואפשר משום שלריב"ש אין איסור שביתת בהמה שיש לגוי חלק בה), **והרמ"א היקל** באופני היתר אלו אף כשכל הבהמה של ישראל ורוצה להשכירם לגוי (כהיש מתירים בסעיף ד'), ומ"מ יפרסם הדבר.

סימן רמ"ז

דין א"י המביאים כתבים בעבת, ובו ו' סעיפים

סעיף א

שו"ע: שולח אדם אגרת ביד אינו יהודי, ואפילו בערב שבת עם חשיכה; והוא שקצין לו דמים, ובלבד שלא יאמר לו שילך בשבת (וה"ה שאומר לו ראה שיהא שם ביום ראשון או שני וידוע שא"א שהיות שם אם לא ילך שבת, ואבל אם הגוי אומר מעצמו שילך בשבת שרי); **ואם לא קצין, אי לא קביע בי דואר** (פירוש איש ידוע שכל כתב אליו יובל והוא משלחו למי ששלוח אליו). **במתא, אסור לשלוח אפילו מיום ראשון; ואי קביע בי דואר במתא, משלחן אפילו בערב שבת והוא שיהא שהות ביום כדי שיוכל להגיע לבית הסמוך לחומה** (היינו הבית הראשון מבפנים). **הגה:** ויש מתירין אפילו לא קצין, ואפי'

לא קניע זי דואר צמתא, אס משלחו זיום ה' או קודם לכן; ויץ לסמוך עלייהו אס לריכיס לכך (כתב המ"א שכל הסעיף מיירי דווקא באגרת עם כתב יהודי אבל אם אינו ניכר שהוא של יהודי או ששולח שאר חפצים ביד גוי מותר לתת לגוי ע"ש אם יוכל להגיע לבית הראשון סמוך לחומה אע"פ שאין בית דואר קבוע בעיר (עיינן במקורות), ואם רוצה לשלוח אגרת לחבירו לעו"ש ועוד אין לחוש שמא אינו נמצא בביתו ויכול לשלוח בע"ש אם יגיע לבית הראשון סמוך לחומה, והט"ז והמ"א מחמירים גם בחבירו, אולם אם אומר לגוי שיתן את האגרת ביד בני ביתו של חבירו כתב משנ"ב שלכ"ע שרי) ואם הדרך קרוב מהלך יום אחד למ"א מותר לשלוח ביום ב' וג' ללא קציצת דמים (דאף שלא ימצאנו בביתו יש לו שהות הרבה ללכת)).

מקור השו"ע - בשבת (יט). תנו רבנן אין משלחין אגרת ביד נכרי ערב שבת אלא אם כן קוצץ לו דמים בית שמאי אומרים כדי שיגיע לביתו ובית הלל אומרים כדי שיגיע לבית הסמוך לחומה. והלא קצץ (ודאי עושה לצורכו)? אמר רב ששת הכי קאמר ואם לא קצץ בית שמאי אומרים עד שיגיע לביתו ובית הלל אומרים עד שיגיע לבית הסמוך לחומה (לרש"י ועוד הבית הראשון מבפנים בעיר הנמען וכך הסיק הכס"מ ברמב"ם (אף שבב"י פירש ברמב"ם שהוא הבית האחרון)) והאמרת רישא אין משלחין (אם לא קצץ משמע אף שיכול להגיע לבית הסמוך לתחום) לא קשיא הא דקביע בי דואר במתא (לרש"י דואר הוא שלטון העיר ולו רגילין לשלוח אגרות היינו אדם מסוים, ולרא"ש והרי"ף הוא איש ידוע שכל כתב אליו יובל והוא משכיר ומשלח כל אגרת למי שנשתלחה אליו, וממילא אין חשש שלא ימצאו ויצטרך ללכת אחריו בשבת וכל שיכול להגיע לבית הסמוך חומה שרי) והא דלא קביע בי דואר (שפעמים יוצא לעסקיו חיישינן שאם לא ימצאנו יהא צריך לילך אחריו בשבת), וכך פסק השו"ע, וכתב מ"א בשם התרומה ששונה שליחת אגרת משאר מלאכות שנותן לגוי שלא חששו אם יספיק לסיים אותם קודם השבת (כדאיתא ברנ"ב) דהכא באגרת ניכר שהוא של ישראל מחמת הכתב היהודי שבו החמירו בו יותר (ולפיכך אם כתב באגרת בכתב של גוי או ששולח שאר חפצים שרי כל שלא צווהו על השבת), ואם משלחו ברביעי או חמישי איתא (שם) בברייתא דשרי אפילו לא קצץ. הרי"ף והרמב"ם השמיטו אותה ואם לא קצץ לעולם אסור ומה שהברייתא (הראשונה) נקטה ע"ש דכל שהוא קודם השבת מיקרי ע"ש או לחדש שבקצץ מותר אפילו בע"ש וכך פסק השו"ע, אולם הרא"ש והר"ן פסקו אותה אלא שהר"ן פירש כגון לא קצץ היינו שלא קצץ בקבלנות אלא בשכירות ליום ששכרו לימים דבר קצוב בכל יום בהליכתו ובחזרתו אלא שאינו מקפיד עמו מתי ילך, (משמעות הב"י כאן ובסימן רנ"ב שהר"ן מיקל כהרא"ש אלא שלדעתו קציצה ליום אינו קציצה) השו"ע פסק כאן כהרמב"ם וכשלא קצץ אסור אפילו ביום ראשון אולם בסעיף ג' הביא להלכה את פירוש הר"ן (יש שפירשו דסבירא ליה דבהכי מודה הרמב"ם לר"ן, ויש פירשו דסבירא ליה שקציצה לימים חשיב קציצה ומ"מ חשש לדעת הר"ן לאסור בע"ש), והרמ"א היקל כהרא"ש אם צריכיס לכך.

סעיף ב

שו"ע: אם התנה עמו שיתן לו שכרו (ודווקא שהתנה שיתן לו שכרו כראוי לו או שיתפטר עמו), אף על פי שלא פירש כמה יתן לו, דינו כקוצין, דסמכא דעתיה דאינו יהודי ובדידיה קא טרח; אבל בסתם, אף על פי שיש בדעתו שיתן לו שכר, אסור, דלא סמכא דעתיה ובדישראל קא טרח (מאחר שהישראל לא הביטחו עדיין).

מקור השו"ע הוא מתשובת הרשב"א.

סעיף ג

שו"ע: אם שכרו לימים דבר קצוב בכל יום בהליכתו ובחזרתו, אלא שאינו מקפיד עמו מתי ילך; אם הוא בערב שבת, אסור, דכשיוצא בשבת נראה כאילו התנה עמו כך (ושאני מקצץ דשרי אפילו בע"ש דהכא ששכרו לפי ימים וכששולח בע"ש נראה ששכרו על השבת, אבל ביום חמישי שרי לפי שאינו מקפיד עמו מתי ילך ועדיף מלא קצץ כלל).

מקור השו"ע הוא מהר"ן.

סעיף ד

שו"ע: אם הא"י מוליך הכתב בחנם (היינו שהישראל ביקש ממנו זאת ונתרצה), אפי' נתנה לו בערב שבת, מותר, שהרי האיני יהודי מאליו הוא עושה זה ואינו אלא להחזיק טובה לישראל מפני מה שקיבל ממנו, והוה ליה כאילו קצץ (ועושה אדעתיה דנפשיה). הגה: ויש חולקים וסזכרא להו לכל עושה בחנם, אסור (דשמא עושה בחינם ע"מ לקבל ממנו בעתיד אך כיון שאינו בטוח שיעשה עמו ולא סמכא דעתיה ועושה על דעת ישראל ובשליחותו), וטוב להחמיר (הט"ז מיקל כדעה ראשונה, והא"ר אוסר מהדין, ולמשנ"ב מהנכון שיקצוב לו דבר מועט דהוי כקצץ ועושה עבור שכרו). אצל במקום שהאיני יהודי מתחיל עם הישראל לומר שילך לו בחנם, ולאי דעתו על הטובה שיקבל ממנו, ושרי.

מקור השו"ע - כתב המהר"י אבוהב אם הגוי אמר לישראל שרוצה להוליך לו כתב בחנם למקום שהוא רוצה נראה דאפילו בערב שבת שרי וכו' ונחלקו בדעתו לב"י מותר לישראל לבקש זאת מהגוי, ולד"מ מותר רק אם הגוי בא מאליו ומציע את עצמו, ולשבולי הלקט (בסימן רנב) אין חינם נחשב לקציצה, השו"ע הסכים עם מהר"י אבוהב וכך הבין מהגהות מרדכי^(שם), והד"מ על אף שחלק שם על הב"י מ"מ פסק כאן רק שנכון להחמיר ומשמע דמעיקר הדין אפשר להקל ודעת האחרונים עיין בהוספות על לשון הרמ"א.

סעיף ה

שו"ע: אם האיני יהודי הולך מעצמו למקום אחר וישראל נותן לו אגרת, מותר בכל גוונא (ומיירי הכא דלא קצץ לו שכר אלא בסתמא וליכא דואר קבוע בעיר דאף שבסעיף א' אסרינן לשלחו שמא ילך אחריו בשבת מ"מ הכא אין לחשוש לכך כיון שאינו הולך בשליחות הישראל לא יטרח ללכת אחר הדואר, ומיירי דווקא שיש שהות ביום להגיע לשם (דאף שהולך לשם לצורך עצמו מ"מ נושא את המכתב לצורך ישראל)).

מקור השו"ע הוא מהמהר"י אבוהב, אולם אם מכירו אסר ליתנו שמא ירבה הדרך בשבילו, והב"י לא חשש לכך (דהוי חשש רחוק שמא לא יצטרך להרבות ושמא לא ירבה ושמא לא יהיה בשבת), וגם בשו"ע השמיט זאת.

סעיף ו

שו"ע: מי שיש לו שכיר אינו יהודי לשנה או יותר, אסור לשלחו ערב שבת באגרת (דשכיר שנה לא הוי קציצה, אולם מותר לשלחו ביום חמישי). הגה: ומיהו אם לא שכרו רק לשליחות אגרת, יש מחירין, כמו שנתבאר לעיל סימן רמ"ד.

מקור השו"ע הוא ממחר"י אבוהב וטעמו שהרי מצד מאמר הישראל הוא עושה והישראל נהנה מזה הנאה גמורה שיעשה זה בשבת ויכול ביום חול להתעסק במלאכה אחרת, ולפי זה כתב הב"י שאפילו ליתנו ברביעי וחמישי אסור, ומיהו הרמב"ם מתיר ואפשר דמיירי רק בשכיר למלאכה מיוחדת ולא לכל המלאכות, השו"ע אסר לשולחו בע"ש אבל לא אסר ברביעי וחמישי וכתב הבה"ל משום דלא ברירא ליה דעת הרמב"ם סמך על דעת הרא"ש בסעיף א' דשרי ללא קציצה.

סימן רמ"ז

דין המפליג בספינה וההולך בשיירא בשבת, ובו ד' סעיפים

סעיף א

שו"ע: מותר להפליג בספינה אפי' בערב שבת, אם הולך לדבר מצוה; ופוסק עמו שישבות, ואם אח"כ לא ישבות אין בכך כלום (ואם הגוי אומר שאינו מוכן לשבות העו"ש מסופק אם הוי לעיכובא ושאר הפוסקים מקילים בכך (דהפסיקה הוא רק למצוה בעלמא ואינו מעכב), ולהפליג לדבר מצוה בשבת המ"א אוסר (מאחר שאינו יכול לפסוק עמו לשבות), ויש מקילים (מאחר שאין התנאי מעכב) ובהכרח מיירי שאין שם חילולי שבת); אבל לדבר הרשות אין מפליגין בספינה פחות מג' ימים קודם השבת (לשו"ע והמ"א היינו מיום שלישי, ולגר"א היינו מיום רביעי, וה"ה לענין יו"ט). הגה: אצל קודם שלשה ימים קרי, אפי' בספינה שמושכים אותה ע"י בהמות, ואפילו אין נגובה המים ו' טפחים ואפילו במקום שיצטרך הישראל לעשות אחר כך מלאכה נשנת להולך הספינה (כן דעת השו"ע עיין הטעם במקורות, ומ"מ כל מה שיוכל לעשות כדי שלא יבוא לחילול שבת בעצמו פשיטא שמחוייב לעשות). ואם הוא דרך מועט, כמו מלכ לליון שאין ביניהם כי אם מהלך יום אחד, מותר להפליג בערב שבת צוקר, מפני שאפשר שיגיע שם קודם השבת; ומקום שנהגו שלא להפליג בערב שבת כלל, אפילו דרך מועט, אין מפליגין.

מקור השו"ע - בשבת (יט). ת"ר אין מפליגין בספינה פחות מג' ימים קודם לשבת, בד"א לדבר הרשות אבל לדבר מצוה שפיר דמי ופוסק עמו ע"מ לשבות ואינו שובת דברי רבי רשב"ג אומר אינו צריך, ומצור לצידון (שהוא מהלך יום אחד) אפילו בע"ש מותר ע"כ לשון הברייתא, נחלקו בכמה נידונים:

א. אם ברייתא זו להלכה - לרשב"ם אין הברייתא להלכה (דאיתא בבית שמאי דלא שרו לעשות מלאכה בערב שבת אלא בכדי שיעשו מבעוד יום אבל לבית הלל דשרו עם השמש אף על פי שהמלאכה

נעשית בשבת שרי להכנס), ולשאר הפוסקים והשו"ע היא כן להלכה (דלא מסתבר לומר דפליגי רבי ורבן שמעון בן גמליאל אליבא דבית שמאי).

ב. מה הוא קודם ג' ימים - לר"ן והמ"א מיום שלישי (ג' ימים שלמים לא כולל השבת), ולרא"ש והגר"א מיום רביעי (שג"י הם כולל השבת), ולרמב"ן מיום חמישי (דג"י כולל יום היציאה ויום השבת, הב"י דחהו דהו"ל למיתני אין מפליגין בערב שבת וברביעי ובחמישי מותר כדקתני גבי שילוח אגרות ושכירות כלים), השו"ע בסעיף ד' פסק כהר"ן.

ג. ולעניין פסיקה עם הגוי שישבות בשבת - לרמב"ם לא צריך לפסוק (כרשב"ג), ולטור צריך לפסוק (כת"ק), וכך פסק השו"ע.

ד. וטעם האיסור הפלגה בשבת - לרז"ה שמא יצטרך הישראל לעשות מלאכה בעצמו בשבת משום פיקוח נפש במקום סכנה הוא, לרמב"ן שנראה כמי שמתנה עם הגוי לחלל שבת שיש בהפלגה כמה חילולי שבת, לפיכך בספינה שרוב גוים בה מותר להישראל להפליג בה מע"ש או אפילו בשבת, לר"ח הוא משום איסור תחומין (וכתב ר"י שעליו סמכו העולם להפליג בשבת בים הגדול שהוא למעלה מי"ט ואין בו איסור תחומין), ולרי"ף הרא"ש והרמב"ם הוא משום ביטול עונג שבת, לר"י הוא משום שנראה כאלו צף ושט ע"פ המים בשבת וזהו אסור לכו"ע מפני גזירה שמא יעשה חבית של שייטין, לרז"ה והר"ח מותר לצאת קודם ג' ימים משום דג' ימים קודם שבת מקרי קמי שבתא וחל עליו להזהר שלא יבוא לידי חילול שבת אבל קודם ג' ימים דהם מקרי בתר שבת העבר עדיין לא חל עליו אזהרת שבת הבאה ושרי להפליג בהם ואז אף אם יצטרך אח"כ לבוא לידי חילול שבת משום פיקוח נפש שרי, ולרי"ף הרא"ש והרמב"ם משום דכל ג' ימים הראשונים יש להם צער מחמת נענוע הספינה וגם מחמת סרחון העולה מן הימים המלוחין ואין רוחו חוזרת לבוא עד אחר ג' ימים שהורגל בזה ויש בכך ביטול עונג שבת ומ"מ לצורך מצוה התירו כיון שעוסק במצוה פטור מהמצוה, אבל להגיע לידי חילול שבת אסור אף קודם ג' ימים וממילא אסור להפליג בספינה שהיא פחות מי' טפחים מהקרקע, השו"ע בסעיף ד' פסק להקל כדעת הרז"ה ויכול להביא את עצמו ג' ימים קודם השבת לחילול שבת מחמת פ"נ, ומה שהביא בסעיף ב' את טעמו של הרי"ף הוא כדי לדון על יציאה לדבר הרשות תוך ג' ימים.

ולעניין הפלגה לדבר הרשות בנהרות מתוקים הגבוהים יותר מל' טפחים המהר"ם והרא"ש אוסרים (דבעיא דאם יש תחומין למעלה מעשרה לא איפשיטא וקיימא לן דתחום י"ב מיל הוי דאורייתא אם כן הוי ספיקא דאורייתא לחומרא), והרמב"ם והרי"ף מתירים (דביבשה אזלינן לחומרא דהוי ספק דאורייתא, משא"כ בים ליכא איסור דאורייתא כלל למעלה מי"ט הוי ספק דרבנן ולקולא, ולפיכך גם במקום שהוא ספק עמוק י"ט מותר להפליג בו ורק כשהתאמת לנו שקרקעיתו הוא פחות מי"ט אסור להפליג בו), וכך פסק השו"ע בסעיף ב'.

ה. הפלגה של יום אחד כתב הסמ"ג כל שאפשר להגיע למקום תוך יום אחד כשיש רוח טובה מותר לצאת שאפשר שיהיה גם עתה כן, והרמב"ם כתב במקום שנהגו שלא להפליג בערב שבת כלל, אפילו דרך מועט אין מפליגין, וכך פסק השו"ע.

סעיף ב

שו"ע: הא דאין מפליגין בספינה פחות משלשה ימים קודם השבת, הטעם משום עונג שבת, שכל שלשה ימים הראשונים יש להם צער ובלבול; ודוקא למפליגים בימים

המלוחים, אבל בנהרות אין שום צער למפליגים בהם, ולפיכך מותר להפליג בהם אפילו בערב שבת, והוא שלא יהא ידוע לנו שאין בעומקם עשרה טפחים, אבל במקום שידוע לנו שמקרקע הספינה לקרקע הנהר פחות מעשרה טפחים, אסור (לצאת חוץ לתחום) משום איסור תחומין (י' טפחים י"א שמודדים זאת מקרקעית הספינה לקרקעית הים אע"פ שהוא עומד למעלה מ"ט (כיון שהספינה רחבה ארבעה וניחא להילוך כעומד למטה דמיא), ויש מתירים כשהוא יושב למעלה מ"י טפחים ואין רגליו תלויות למטה מ"י טפחים ולמשנ"ב יש לסמוך על דבריהם כשהוא צריך לכך). הגה: וכן בספינה שילטרך הישראל לזכא לידי מלכה בשבת, אסור ליכנס בה שלשה ימים קודם השבת, אפילו הם נהרות הנוצעים והיא למעלה מעשרה, אבל אין איסור כמה שהבהמות מושכות הספינה בשבת הנהר, ולא דמי להליכה בקרון שאסור (שבקרון אסרינן שמא יחתוך זמורה כדי להנהיגה והבא אין לחוש לכך מאחר שהבהמות הולכות בריחוק ממנו).

מקור השו"ע - עיין במקורות של סעיף א' נידון ד', ומקור הרמ"א הוא מהריב"ש.

סעיף ג

שו"ע: היבא דמותר להפליג מערב שבת (והיינו שמפליג בנהרות מתוקים ולמעלה מ"ט) אם נכנס בספינה מערב שבת וקנה בה שביתה, אף על פי שמפלגת בשבת, מותר והוא שלא יצא מהספינה מעת שקנה שביתה. הגה: ויש אומרים לאפילו יצא מן הספינה, קרי, דמאחר שקנה בה שבתה מע"ש מותר אח"כ ליכנס בה בשבת ולהפליג (ומותר להלך בכל הספינה (שהשביתה מע"ש הועילה לכך, אבל לא מועיל לו כשיגיע למחוז חפצו לצאת מוד' אמותיו)). ויש שעושין קידוש בספינה, ואח"כ חוזרים לזיכוס ולניס פס, ולמחר חוזרין לספינה ומפליגין, וכן נהגו בקלל מקומות ואין למחות ועיין לקמן סימן של"ט ות"ד (ובמקום שנהגו לפרוש בשבת לים הגדול בספינה שרובה גויים אין למחות בידם (עיין המקורות), והמ"א אוסר לצאת בשבת אפילו לצורך מצוה כנ"ל (כיון שאינו יכול לפסוק עם הגוי שישובת)).

מקור השו"ע - לבה"ג אם שבת בספינה מע"ש מותר להפליג בה בשבת (וטעמו כתבו התוס' והרא"ש שכשאינו קונה שביתה ומפליג בשבת נראה כיוצא חוץ לתחום אבל כשקונה שביתה נראה כנכנס לביתו), הר"ן כתב שיש שנוהגים לשבות בספינה מע"ש ומסדרים שם שולחן ומדליקין את הנרות כדי לפרסם שקנה בה שביתה, לרשב"א לא מועיל קנית שביתה בספינה שאין שביתה למעלה מ"י טפחים ואם ירד מהספינה בשבת קונה שביתה ביבשה ואסור לו לחזור לספינה, לריטב"א בשם הרמב"ן מותר להכנס לספינה בשבת אף אם לא קנה שביתה בשבת כיון שאין תחומין למעלה מ"י טפחים (וה"מ בספינה של רוב גוים ואינו נראה כמתנה עם הגוי לחלל את השבת ושרי אפילו בים הגדול עיין בסעיף א'). אלא שאם היה מבה"ש בספינה ולא ירד ממנה יוכל לרדת ממנה אחר כך שיגיעו למחוז חפצם בשבת ולקנות שביתה במקומו אבל אם ירד ממנה בשבת לא יוכל לרדת מהספינה, לר"י אסור לעלות לספינה בשבת מפני שהוא שט על פני המים ומטעם זה אסר להפליג ג' ימים קודם השבת לדבר הרשות, והרא"ש אף שפסק כהרי"ף בג' ימים קודם השבת והתיר להפליג במים מתוקים מ"מ חשש לסברת ר"י רק כשנכנס לספינה בשבת ומפליג, והמ"א הבין שכך סתם השו"ע להלכה (ובב"י כתב שהכל תלוי במנהג המקום והמקילים כהרמב"ן להפליג בשבת בים הגדול שמימיו מלוחים אין למחות בידם והביאו בה"ל), והרמ"א הביא את שיטת בה"ג ואת המנהג שהובא בר"ן, וסיים שאין למחות בהם.

סעיף ד

שו"ע: היוצאים בשיירא במדבר, והכל יודעים שהם צריכים לחלל שבת (אפילו באיסורי דרבנן^{כה}) כי מפני הסכנה לא יוכלו לעכב במדבר בשבת לבדם, ג' ימים קודם שבת אסורים לצאת, וביום ראשון ובשני ובשלישי מותר לצאת, ואם אחר כך יארע לו סכנה ויצטרך לחלל שבת מפני פיקוח נפש, מותר, ואין כאן חילול; (והרדב"ז והמ"א חולקים ואסרים לצאת בשיירא אם יודע שודאי יבוא לחילול שבת, ועליהם סומכים העולם שמסכנים עצמם קצת שלא לחלל את השבת) (כדי שלא יהא איסור למפרע על מה שיצאו, ולא מדובר כאן בסכנה של ממש אלא בדברים התלויים בטבע האדם ואנשים שאינם אמיצים מחשיבים זאת לסכנה ומותר להם לחלל על זה את השבת מ"מ הכא יכולים לגמור בדעתם להיות כאמיצי לב שאינם מחשיבים זאת לסכנה. אגו"מ), ולענין הפסיקה עמו שישבות לבה"ל הוי לעיכובא (ואף שיש פו' בסעיף א' דאינו לעיכובא מ"מ הרבה פוסקים חולקים על הרז"ה וחששו לרדב"ז), נפשוט שאסור לו להבטיח לו שיסייעם באיזה מלאכה בשבת ואפילו באיסור דרבנן ואף שע"י זה תתבטל הנסיעה לגמרי (שהרי מתנה בהדיא לחלל את השבת) והעולה לארץ ישראל (י"א שה"מ שרוצה להתיישב בה, וי"א שה"ה אם כוונתו לחזור (דאיכא ביה מצוה)), אם נזדמנה לו שיירא אפילו בערב שבת, כיון דדבר מצוה הוא, יכול לפרוש; ופוסק עמהם לשיבות, ואם אחר שיהיו במדבר לא ירצו לשיבות עמו, יכול ללכת עמהם חוץ לתחום, מפני פיקוח נפש; ואם נכנס לעיר אחת בשבת, מהלך את כולה; ואפילו הניחוהו מחוץ לעיר ורוצה ליכנס לעיר, מותר, דכיון דלדבר מצוה נפק יש לו אלפים אמה לכל רוח (כיון שיציאתו היתה בהיתר ומחמת פ"נ יצא). הגה: יש אומרים שכל מקום שאדם הולך לסחורה (אפילו להרווחה, ללכת כדי לגבות חוב מגוי חולה המ"א אוסר (דכל שאינו גוסס אינו פסידא וודאית), והא"ר מיקל (דלא גרע מסחורה)) או לראות פני חבירו חשוב הכל דבר מצוה ואינו חשוב דבר הרשות, רק כשהולך לטייל; ועל כן נהגו בקצת מקומות להקל בענין הפלגת הספינות והליכת שיירא תוך שלשה ימים, כי חשובים הכל לדבר מצוה; ואין למחות בידן, הואיל ויש להם על מי סיסמוכו (למ"א אין להקל בהליכה בשיירא (כיון שיש בו איסור דאורייתא משא"כ בהפלגה שלכ"ע התחומין בו דרבנן, והרבה חולקים על הרמ"א), ולמשנ"ב במקום שלא נהגו להקל אין כדאי לכתחילה להקל).

מקור השו"ע הוא מהרשב"ם בשם הרז"ה שכן כתב את הברייתא בסעיף א' וסיים דאף שהרי"ף והרמב"ם פירשוהו בענין אחר מ"מ הדין הוא דין אמת, הרדב"ז חולק על הרז"ה והסיק שאם יודע שודאי יבוא לידי איסור שבת אסור לו לצאת עמהם בשיירא, ועיין דעת המשנ"ב בהופסות על לשון השו"ע, ומקור הרמ"א הוא מר"ת וכתב הב"י אין נראה כן דעת שאר הפוסקים דלמה להם לחזור אחר טעם היתר במה שנהגו עכשיו להפליג תיפוק ליה דהכל הולכים היום לצורך סחורה או ראיית חבריהם ולא לטייל.

סימן רמ"ט

דינים השייכים לערב שבת, ובו ד' סעיפים

סעיף א

שו"ע: אין הולכים בערב שבת יותר מג' פרסאות (מתחילת היום שהם שליש מהיום), כדי שיגיע לביתו בעוד היום גדול ויוכל להכין צרכי סעודה לשבת, בין שהולך לבית אחרים בין שהולך לביתו; וה"מ כשהוא ביישוב, במקום שיוכל להכין צרכי שבת, אבל אם במקום שהוא שם א"א לו להכין צרכי שבת, או שאינו מקום יישוב בטוח, מותר לילך אפילו כמה פרסאות (עד שיגיע למקום בטוח ואז ישובו שם ואם אין לו צרכי שבת ילך עד ביתו); ואם שלח להודיעם שהוא הולך שם לשבת, מותר לילך כמה פרסאות בכל גוונא (ואם הולך לדבר מצוה מותר לו ללכת עד סמוך לשבת (אע"ג שמבטל עונג שבת כדאיתא גבי הפלגה בספינה), ואם יש עמו צרכי שבת לעו"ש אסור לו ללכת עד סמוך לערב (דלא פלוג רבנן), והא"ר מיקל בזה, ואם נוסע בעגלה לב"ח יוכל לנסוע אפילו אחר חצות היום ובלבד שיגיע מבעוד היום גדול, ובמנינו כתב המ"א שנהגו להכין צרכי שבת ברווח אין נזהרים בכל זה ומ"מ יזהר שלא יבוא סמוך לערב שיכול להגיע לכמה חילולי שבת).

מקור השו"ע - בסוכה (מד:): אמר איבו משום רבי אלעזר ב"ר צדוק אל יהלך אדם בערבי שבתות יותר מג' פרסאות (אלא ישובו לו מבעוד היום גדול) אמר רב כהנא לא אמרן אלא לביתיה (שאינם יודעים שבא ולא יכינו לצורכו) אבל לאושפיזיה אמאי דנקיט סמיך (אינו סומך על מארחיו אלא מביא משלו) איכא דאמרי לא נצרכא אלא אפילו לביתיה (דשמא ימצא מעט וכ"ש לאושפיזיה שלא ימצא כלום), ואמר רב כהנא בדידי הוה עובדא ואפילו כסא דהרסנא לא אשכחי, לרי"ף הרא"ש והרמב"ם הלכה כלישנא בתרא וכתב הב"י שה"מ שנמצא במקום בטוח ולא באמצע הדרך וגם יכול להכין לו צרכי שבת במקום אבל אם לא כן עדיף לו ללכת כמה פרסאות למקום בטוח ואם אין לו אוכל עדיף שילך לביתו אולי יוכל להכין לו שם לאכול, ועוד כתב ר' ירוחם שה"מ שלא הודיע למארחיו שמגיע אליהם אבל אם שלח שליח שיודיעם יכול ללכת כמה פרסאות וכתב הב"י שהוא דבר המוסכם לכ"ע.

סעיף ב

שו"ע: אסור לקבוע בערב שבת סעודה ומשתה שאינו רגיל בימי החול, ואפילו היא סעודת אירוסין (שאירס קודם ועושה את הסעודה בע"ש (עיין במקורות)), מפני כבוד השבת, שיכנס לשבת כשהוא תאב לאכול (וי"א הטעם הוא שמתוך טרדת הסעודה לא יתעסקו בצרכי שבת, וי"א משום שמזלזל בכבוד השבת שעושה השבת שוה בזה ליום חול); וכל היום בכלל האיסור. הגה: וסעודה שזמנה ערב שבת, כגון צריה מילה או פדיון הבן, מותר, כן נ"ל וכן המנהג פשוט (עוד סעודות מצוה בזמנה שמותרות בע"ש: א. סיום מסכת ב. המארס או נושא אשה (ולכתחילה אם יכול יערוך את הסעודה למחרת או יום אחר), ואירוסין של זמנינו אין בהם מצוה ג. וורט מותר באכילת מיני מרקחת דלא מיקרי סעודה ד. מילה דחוויה ה. פדיון הבן דחוי למ"א אינו חשיב לזמנה ולמשנ"ב חשיב לזמנה,

וזמן סעודות אלו למשנ"ב לכתחילה יערכו אותם בשחרית (עיין במקורות), ובדיעבד יכול להתחיל אפילו מהמנחה ולמעלה), ולאכול ולשתות בלי קביעות סעודה, אפילו סעודה שרגיל בה בחול, כל היום מותר להתחיל מן הדין, אבל מצוה להימנע מלקבוע סעודה שנהוג בה בחול, מט' שעות ולמעלה (והיינו שעות זמניות ומ"מ בימנות החורף שהימים קצרים מצוה להקדים סעודתו הרגיל בה בחול היינו לאכול פת כדי שביעתו אבל לאכול ממנו מעט כדי להשקיט רעבונו אינו בכלל קביעות סעודה).

מקור השו"ע - בפסחים (צט): תניא לא יאכל אדם בערבי שבתות וימים טובים מן המנחה ולמעלה כדי שיכנס לשבת כשהוא תאוה דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר אוכל והולך עד שתחשך, וְעוּב אמר ר' יוחנן היתה משפחה שקבע סעודה בע"ש ונעקרה מהעולם. לכ"ע הלכה כר' יוסי אלא שנחלקו במה דיבר לבה"ג מיירי שהתיר להמשיך סעודתו שהתחיל קודם לכן אבל מודה שאסור להתחיל סעודה מזמן מנחה ומעלה, אולם לרי"ף הרא"ש והרמב"ם התיר אף להתחיל סעודתו הרגיל בה ללא קביעות עד שתחשך, וכתב הרמב"ם אסור לקבוע סעודה ומשתה (שאינו רגיל בה בחול) בערב שבת מפני כבוד השבת, ומותר לאכול ולשתות עד שתחשך (ובהכי מיירי ר' יוסי), ואף על פי כן מכבוד השבת שימנע אדם מן המנחה ולמעלה (לראב"ד היינו מהמנחה קטנה, ולה"ה מחצי שעה הסמוכה למנחה קטנה שהוא ט' שעות) מלקבוע סעודה (אפילו שרגיל בה בחול) כדי שיכנס לשבת כשהוא מתאוה לאכול כך כתב ה"ה ברמב"ם וכך פסק השו"ע, ולעניין סעודת אירוסין הוא מהירושלמי וכתב המ"א שה"מ שאירס קודם לכן ועושה רק את הסעודה בע"ש (דלא חשיב לסעודת מצוה בזמנה), אבל מותר לארס בע"ש פן יקדימו אחר וממילא מותר לערוך סעודה דחשיב סעודת מצוה בזמנה, ומ"מ לא"ר ומשנ"ב אם יכול עדיף לערוך את הסעודה למחרת או יום אחר (מפני כבוד השבת), ולעניין סעודת ברית מילה שאינה בזמנה כתב המ"א שמותר לערוך סעודה לאחר הברית בע"ש דכל שעה ושעה חשיב לזמנה דאסור להניחו ערל יום אחד, ולעניין סעודת פדיון הבן שאינו בזמנו למ"א אסור לעשותו (צ"ע בטעמו), ולמשנ"ב מותר הדבר שכל שעה ושעה חל עליו חיוב לפדותו, וזמן עריכת סעודות אלו למ"א בשם הב"ח לכתחילה יקדימו קודם שעה עשירית וכתב שעה"צ שעה עשירית הוא לאו דווקא אלא יקדימו לשחרית (דלא עדיף סעודות אלו מסעודת פורים), ובדיעבד יכול להתחיל אפילו מהמנחה ומעלה, ואם ע"י אכילה בסעודות מצוה אלו לא יוכל לאכול סעודת ליל שבת אלא ע"י אכילה גסה ללבוש יאכל בסעודה שלפניו ולא יחוש לסעודה בליל שבת מפני שעוסק עתה בסעודת מצוה ויקיים למחר ג' סעודות, ולבה"ל ימנע מלאכול בסעודת מילה ופדיון לפי שאין בהן חיוב משא"כ סעודת שבת שיש בה חיוב מהדין.

סעיף ג

שו"ע: דרך אנשי מעשה להתענות בכל ערב שבת (כדי שיהיו תאבים לאכול בלילה, ולב"ח המ"א ועוד אחרונים אין להתענות בע"ש כדי שלא יכנס לשבת כשהוא מעונה אם לא שהוא איסטניס כ"כ שאם יאכל ביום לא יוכל לאכול בלילה לתאבון אז מנהג טוב הוא אם אין מזיק לו התענית (עיין במקורות)).

מקור השו"ע הוא מהטור והביא ראייה מעירובין (מ:): הני בני בי רב דיתיב בתעניתא במעלי שבתא מהו לאשלומי, הב"י כתב שאין ראייתו ברורה והיה לו להביא ראייה מהירושלמי רבי אבון ציים כל ערובת שבא, אולם הב"ח בשם הרוקח כתב שאין להתענות לכתחילה בע"ש מדאמרינן במגילת תענית הנשבע להתענות בע"ש הרי זה שבועת שוא שמקצת

ע"ש כשבת, והביאו המ"א להלכה וכתב שצריך לומר דמה שהיה צם רב אבון כל ע"ש הוא משום שהיה אסטניס שאם יאכל ביום לא יוכל לאכול בלילה לתיאבון.

סעיף ד

שו"ע: אם קבל עליו להתענות בע"ש, צריך להתענות עד צאת הכוכבים (כשאר תעניותיו בחול), אם לא שפירש בשעת קבלת התענית עד שישלים הצבור תפלתן (ובתנאי מועיל להתענות עד פלג המנחה וכן מועיל להתנות עד חצות היום, אולם בחמשת התעניות לא מועיל תנאי (שאינן תלוי הדבר בדעתו), וציבור שגזרו על עצמם תענית מועיל תנאי). הגה: וי"א ללא יסלים, אללא מיד שיואלים מצית הכנסת, יאכל (לדעה זו הוא בין בתענית יחיד ובין בתענית ציבור וה"מ בע"ש אבל בחול חייב להשלים). לכן בתענית יחיד לא יסלים, וטוב לפרש כן בשעת קבלת התענית; וכתענית לצור יסלים, והכי נהוג (יחיד שמתענה בכל ע"ש או ר"ח למ"א אם פעם הראשונה חל בשבת והשלים תעניתו צריך לנהוג כן לעולם (דאמרינן כל זמן שלא פירש שאין דעתו להשלים מסתמא דעתו להשלים), ואם פעם הראשונה היה בחול והשלים תעניתו ואח"כ אירע לו תענית בע"ש נחלקו האחרונים האם חייב להשלים (אי אמרינן דמסתמא היה דעתו כן גם על ע"ש). למשנ"ב מי שמצטער יכול לסמוך על המקילים), יחיד שאסר על עצמו לאכול יום אחד בנדר לכ"ע חייב להשלים תעניתו עד שתחשך (דרק אז כלה היום ושאינן מסתמא קבלת תענית), יחיד שהיה עליו חיוב של יום תענית ורצה לפרוע בע"ש אינו מועיל לו תנאי ואינו יוצא אם אין משלימו כדין). ואם הוא תענית חלום, צריך להתענות עד צאת הכוכבים (כך פסקו האחרונים).

מקור השו"ע – בעירוין (מ): הני בני בי רב דיתיב בתעניתא במעלי שבתא מהו לאשלומי ואסיקנא הלכתא מתענה ומשלים וישנם כמה פירושים א. לטור והרא"ש מתענה ומשלים היינו אם ירצה ואינו נקרא כמתענה בשבת, אבל אינו חייב להשלים עד צאה"כ (ודווקא אם התנה על כך אבל בסתמא חייב להשלים עד צאה"כ) ב. לר"י מתענה ומשלים היינו אם ירצה יכול להשלים אבל טוב שלא להשלים (כדי שלא יכנס לשבת מעונה, שכן עשה מעשה בעשרה בטבת שרצה ללכת לבה"כ טעם התבשיל ומשמע שלא התנה על כך קודם) ג. לראב"ה והרוקח מתענה ומשלים היינו חייב להשלים תעניתו ד. למהר"ם מתענה ומשלים היינו עד התפילה ולא עד צאת הכוכבים (ואפילו לא התנה על כך קודם) ה. לראב"ד מתענה ומשלים עד זמן קבלת שבת שהוא מתחילת השקיעה אבל אחר זמן זה יכול לאכול כיון שנכנס לתחום שבת ו. למהרי"ל בתענית ציבור ישלימו עד הלילה ובתענית יחיד לא יסלים אלא אוכל מיד בצאתו מבה"כ, השו"ע פסק כהטור והרא"ש, והרמ"א כתב שנהגו כמהרי"ל (כתב בה"ל שאף שמשלשון מהרי"ל משמע שהיה רק מחמיר על עצמו בתענית ציבור ולא על אחרים אולי נהגו כמהרי"ל שהנהיג על עצמו שכן דעת הרוקח והראב"ה), ולענין תענית חלום מודה מהר"ם שצריך להשלים תעניתו עד צאה"כ (כיון שהוא מפני הסכנה לבטל ולבער חלום רע אין להקל בו שמא לא יועיל לבטלו אם לא יתענה עד הלילה ותדע כי אפילו ביום שבת מתענים לכתחילה), ולאוי"ד גם בתענית חלום דיו שישלים עד אחר תפילתו, השו"ע פסק להחמיר וכך פסקו האחרונים (שיש בכך ספק סכנה).

סימן ר"ג

הכנת הסעודות לשבת, ובו ב' סעיפים

סעיף א

שו"ע: ישכים בבוקר ביום ששי להכין צרכי שבת (היינו אחר תפלה וק"ש אא"כ לא ימצא אה"כ אך עכ"פ יאמר ק"ש קודם קנייתו, ואם יש לו לימוד קבוע אחר התפילה לא יבטלו אלא ילך אה"כ, ובימים קצרים טוב יותר שיקנה כבר ביום חמישי), ואפילו יש לו כמה עבדים לשמשו ישתדל להכין בעצמו שום דבר לצרכי שבת כדי לכבדו, כי רב חסדא היה מחדך הירק דק דק; ורבה ורב יוסף היו מבקעין עצים; ור"ז היה מדליק האש; ורב נחמן היה מתקן הבית ומכניס כלים הצריכים לשבת ומפנה כלי החול; ומהם ילמד כל אדם, ולא יאמר: לא אפגום כבודי, כי זה הוא כבודו שמכבד השבת. הגה: ויש להסחין הסכין ערוב שבת, כי זהו מכבוד השבת שמכין עלמנו לאכילה (וכתב משנ"ב במה הנהגות: א. טוב לומר על כל דבר שקונה זהו לכבוד שבת (שהדיבור פועל הרבה בקדושה) ב. אע"פ שהכין בהשכמה מצוה לכתחילה להוסיף להכין בבה"ש (רמז לדבר "והיה משנה") ג. מצוה לטעום מכל תבשיל בע"ש כדי לתקנן כהוגן (ורמז לדבר טועמיה חיים זכו) ד. יהרהר בתשובה ויפשפש במעשיו בכל ע"ש (ששבת מיקרי כלה מלכתא וכאילו מקבל את פני המלך יתברך שמו) ה. ינקה קורי עכביש ויכבד את רצפת ביתו).

מקור השו"ע - בשבת (קיו:): אמר רב חסדא לעולם ישכים אדם להוצאת שבת שנאמר והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו לאלתר, ומקור הרמ"א הוא הב"י בשם הכלבו (ובספרי הסמיכו לקרא 'וידעת כי שלום אהלך' זו השחות סכין שאם תהיה קהה יבואו לפעמים לידי קטטה, ועוד רמז לכך 'והכינו את' היינו כלי דכתיב אתים ולמומרות).

סעיף ב

שו"ע: ירבה בבשר ויין ומגדנות כפי יכלתו (עיין בסימן רמ"ב כל הפרטים בכך).

סימן רנ"א

שלא לעשות מלאכה בערב שבת מן המנוזה ולמעלה, ובו ב' סעיפים

סעיף א

שו"ע: העושה מלאכה בע"ש מן המנחה ולמעלה אינו רואה סימן ברכה (וי"א שיש בכך איסור, וי"א שאין בכך איסור אלא רק סימן ברכה אינו רואה) יש מפרשים: מנחה גדולה (משש שעות ומחצה). ויש מפרשים: מנחה קטנה (מתשע שעות ומחצה, והסומך להקל לא הפסיד (שכן דעת מ"א ועוד), והשעות הם זמניות). הגה: וזוהי קטנה המלאכה לך קטנה, אבל אם עושה אותה לך ערואי, לפי שעה, ולא קטנה עליה, קרי (ואפילו בשכר, והוא מהב"י

בשם או"ז). ולכן מותר לכתוב אגרת שלומים וכל כיוצא בזה (ולעניין פרקמטיא למ"א מותר אפילו אחר מנחה, ומ"מ לא יאחר מזמן הדלקת נרות יש מפרשים במ"א שהתיר רק במנחה גדולה אבל אסר ממנחה קטנה) ומחצ"ש היקל בפרקמטיא בצנעה, והעולם נוהגים להקל בסגירת חנויות (ואפשר שסומכים שאין בכך איסור אלא רק אינו רואה סימן ברכה), ולעניין פועלי שדה למ"א יתבטלו ממנחה גדולה ומ"מ העולם לא נוהגים כן (ועיין במקורות), ולעניין פועלי הנשכב איתא בחו"מ דזמנו הוא עד סמוך לשקיעה כדי שילך לביתו למלאות חבית ולצללות דג קטן (והכא מיירי שעושה מלאכה לעצמו, עיין במקורות) אם לא במקום שנהגו לפסוק קודם, וכתב שעה"צ דה"מ בסתמא אבל לכתחילה יתנה עם בע"ה לעבוד עד זמן מנחה קטנה).

מקור השו"ע – בפסחים (ג): תניא העושה מלאכה בערבי שבתות וימים טובים מן המנחה ולמעלה אינו רואה סימן ברכה לעולם, ומהמנחה ומעלה למהר"ם הוא ממנחה גדולה, ולרש"י והוא ממנחה קטנה, המ"א הקשה מהירושלמי איתא שתקיעה ראשונה היא כדי לבטל את העם שבשדות ועל כרחך ממנחה גדולה ותקיעה שניה היא לבטל את העיר וחנויותיה והיא במנחה קטנה ואם כן איך כתבו הפו' את הירושלמי שפועל עובד עד סמוך לשקיעה כדי שימלא חבית ויצלה דג קטן והוא תקיעה השלישית ותירץ התם מיירי קודם תקנת התקיעות שהיו עובדים עד סמוך לשקיעה אבל אחר שנתקנו התקיעות אסור לעבוד אחר המנחה, (ומה שהביאו הפוסקים את הירושלמי שיכול לעבוד עד סמוך לשקיעה כדי לומר שאם השכיר את עצמו ליום יכול בע"ה לנכות לו משכרו. נתיב חיים, כתב בה"ל מ"מ פועלי שדה צריכים לפסוק במחנה גדולה והעולם לא נהגו כן אפשר משום שבני ביתם מכינים להם צרכי שבת, מ"מ ירא שמים ראו להפסיק ממנחה קטנה) והתו"ש חילק דהכא שאינו רואה סימן ברכה הוא כשעושה מלאכת עצמו, אבל כשעושה מלאכת אחרים יכול לעבוד עד סמוך לשקיעה וכך פסק משנ"ב.

סעיף ב

שו"ע: לתקן בגדיו וכליו לצורך שבת, מותר כל היום. הגה: וה"ה נגדי חצניו אם הוא לצורך שבת ואינו נוטל עליו שכר (והוא ב"י, ועני שאין לו מה יאכל או אין לו מצרכים לעונג שבת מותר לו לתקן בשכר (כבחול המועד), ותפירת בגד חדש לצורך שבת יש מתירים ויש אוסרים); וה"ה למי שכותב ספרים לעצמו דרך למודו. הגה: אכל אסור לכתוב לחצניו נשכר (והוא מרדכי). ומסתפרין כל היום, אפי' מספר ישראל. (לגר"א אסור להסתפר ממנחה ומעלה (עיין במקורות), והאר"י ז"ל היה נזהר לא להסתפר מזמן מנחה ומעלה בחול ואפילו בע"ש שהוא מצוה). ויש לאלס למעט קלת בלמודו בע"ש, כדי שיכין לרכי שבת (והוא שלטי גבורים, ומ"מ אם יש לו מי שיכין לו צרכי שבת או שכבר הכין הכל מאתמול יכול להמשיך בלימודו כדרכו ומ"מ יתקן איזה דבר לצורך השבת).

מקור השו"ע הוא מאבי העזרי והרא"ש ולעניין תספורת כתב הכלבו אסור לספר מספר ישראל בערבי שבתות וימים טובים מן המנחה ולמעלה ואפשר להתיר תספורת מעשה הדיוט דלא גרע מחול המועד דאמרינן הדיוט תופר כדרכו, וכתב הב"י והעולם נהגו היתר בדבר (אפילו בשכר) וכל מקום שהלכה רופפת בידך הלך אחר המנהג וכך פסק הרמ"א. וטעם ההיתר כתבו האחרונים כיון שניכר שעושה לצורך שבת מותר אף כדרכו ובשכר, משא"כ תפירה שאינו ניכר שהוא צורך שבת אסור לעשות בשכר, ולגר"א (בבה"ל) יש להזהר להסתפר ממנחה ומעלה אפילו בחינם כי תספורת היא תמיד מלאכת אומן וכל מעשה אומן אסור מהמנחה.

סימן רנ"ב

מלאכות המותרים והאסורים להתוויל בע"ש כדי שיהיו נגמרים בשבת,
ובו ז' סעיפים

סעיף א

שו"ע: מותר להתחיל במלאכה (אף מדאורייתא) בע"ש סמוך לחשיכה, אף על פי שאינו יכול לגמרה מבעוד יום והיא נגמרה מאליה בשבת, כגון: לשרות דיו וסממנים במים והם נשרים כל השבת, ולתת אונזין (פי' אגודות) של פשתן לתנור כדי שיתלבנו (אע"פ שלא טחו בטיט כיון שהרוח קשה להם לא חיישינן שיפתח התנור), ולתת צמר לתוך היורה שאינה על האש והיא טוחה בטיט, שאם היא על האש אסור שמא יחתה (פי' יגלה ויעור הגחלים במחתה), ואפי' אינה על האש אם אינה טוחה בטיט, אסור, שמא יגיס בה בכף. והמגיס בקדרה, אפי' אינה על האש, חייב משום מבשל; ומותר לפרוס מצודות חיה ועופות ודגים והם נצודים בשבת; ומותר למכור (או לתת לו מתנה או הלואה) לא"י ולהטעינו סמוך לחשיכה ובלבד שיצא מפתח ביתו מבעוד יום (במקום שיש עירוב והגוי גר שם למ"א אין חילוק וצריך לצאת מפתח ביתו מבעוד יום, והח"א מיקל במקום צורך גדול). הגה: ויש מהירין שיוציא הא"י נשנת אס יחד לו הא"י מקום מנעול יוס נכית יקלאל (סברתם דהוי כאילו כבר מונח בביתו של א"י), ויש להחמיר (ולאחרונים אין להקל בכך מדינא אלא במקום צורך גדול (עיין במקורות), ואם הוא אלם למ"א מותר ליתנו אם יחד לו מקום, ולמשנ"ב אף ללא יחוד מקום שרי, ואם השכיר לגוי את החדר למשך השבת בפרטת לעו"ת אין להחמיר כלל, ולמ"א אין השכירות מועילה (עיין במקורות), ואם הא"י השאיר החפץ אצלו ובא לקחתו בלילה לבה"ל יכול ליתנו בשעת הדחק אף שאינו אלם (שהאיסור הוא משום מראית העין בדרבנן ובלילה אין רואים) וע"ל סי' סכ"ה.

מקור השו"ע - בשבת (ז:): במשנה פלוגתא ב"ש וב"ה וקיימא לן כבית הלל ואליא דר' עקיבא דאמר דלא בעו בית הלל כדי שיגיע לבית הסמוך לחומה אלא בכדי שיצא מפתח ביתו של ישראל מבעוד יום סגי (טעם האיסור לרש"י והשו"ע הביאו בסימן רמ"ו סעיף ב' משום שנראה שציווהו להוציאו בשבת וכתב המ"א וממילא במקום שיש עירוב והגוי גר שם יכול לצאת מביתו בשבת אולם לרמב"ם הטעם משום שנראה שמכרו לו בשבת ותמה על הב"י שלא הביאו טעמו ולמעשה המ"א מיקל בשאלה ומחמיר במכירה כהרמב"ם (מאחר שכשידעו שמכרו יחדוהו שמכרו בשבת), ולח"א אפשר להקל כרש"י במקום דחק גדול.

לעניין יחוד מקום כתב הגהות מרדכי - שלראבי"ה מועיל יחוד מקום, ולמרדכי אפילו שכירות מקום לא קניא משמע שמחלוקתם אם יחוד המקום מקנה לגוי את הדבר קודם השבת או לא ואיכא ביה מקח וממכר, ומאידך כתב המרדכי שלר' יואל אין לתת משכונות של הגוי שביד ישראל בשבת אפילו אם יחד לו מקום שנראה כמולך בשליחותו, והראבי"ה מתיר כשיחד לו מקום כיון שכבר יצא מרשות ישראל, משמע שמחלוקתם אם יחוד מקום מבטל מראית העין שנראה כשלוחו להוציאו, המ"א הביא

תחילה שטעם האוסרים משום שנראה כשלוחו להוציאו ולבסוף כתב משום ששכירות לא קניא והסיק לאסור ביחוד מקום מהדין (דקיי"ל שכירות לא קניא), והמשנ"ב הוסיף עוד טעם לאסור גם כדי שלא ירגיל לכך ולמעשה אין להקל אלא בשעת הדחק (כדין חמץ ברשות ישראל).

סעיף ב

שו"ע: ומותר ליתן בגדיו לכובס א"י, ועורות לעבדן (פי' האומן שמעבד ומתקן העורות), סמוך לחשיכה (ובלבד שיוציאם מביתו מבעוד יום) אם קצין לו דמים או שעושה אותם בטובת הנאה, והוא שלא יאמר לו לעשות בשבת (וה"ה שלא ירמוז לו שצריך את המלאכה למוצ"ש) וגם שיעשה הא"י המלאכה בביתו (בובס בזמנינו למ"א סתמא דינו כקצין (עיין במקורות), ולעשות בבית ישראל אסור ליתנו אף במקום שכל בני העיר נותנים בקבלנות (שלא יחשדוהו שצוהו לעשות בשבת)). הגה: ולא לא קלץ, אסור צע"פ (ואם יש שהות לגמור קודם השבת לכ"ע שרי, וליתנו ביום חמישי ואינו יכול לסיים קודם השבת לשו"ע^(רמ"ז) אסור, ולמ"א הרמ"א מיקל הכא ליתנם לכתחילה (ושאני משליחת אגרת שהתיר רק בעת הצורך שנראה יותר כשלוחו להוליך בשבת מהכא שאינו מרוויח במה שעושה בשבת)). וע"ל סי' רמ"ז דיך חולקין אס עושה לו נחנס, להיינו בטובת הנאה (וכך פסק המשנ"ב א"כ הגוי מציע לעשות לו הטובה בעצמו (עיין הטעם בסימן רמ"ז)). ואם ראוהו עושה מלאכתו בשבת אם היה עושה בטובת הנאה (ואפילו שהגוי הציע את עצמו לעשות לו בחינם. בה"ל), צריך לומר שלא יעשה בה בשבת. הגה: ואפילו נחנס לו כמה ימים לפני שנת (בקציצה שמותר ליתנו סמוך לחשיכה כתב בה"ל היינו אם אמר לו שיקבל את שכרו הראוי דבהכי אמרינן שעושה את המלאכה בשבת לעצמו להשלים מלאכתו (והכי מיירי בסימן רמ"ז סעיף ב'), אבל אם אמר לו בסתמא שישלם לו לא הוי קציצה גמורה ומ"מ בהכי אם קיבל העבודה כמה ימים לפני השבת ורואהו עושה בשבת אינו צריך למחות בו (עיין במקורות), ואם צוהו לעשות מנעלים וראהו עושה בשבת למ"א אינו צריך למחות בו (כיון שאין שם ישראל עליו, שיכול ליתנם לאדם אחר ולהכין אחרים בשבילו)).

מקור השו"ע – לעניין קציצה רוב הראשונים למדו מדין שליחת אגרת ע"י גוי שאין היתר לתת לגוי עורות לעבדן סמוך לחשיכה א"כ קצין עמו (שאם לא קצין נראה כשלוחו של ישראל כיון שאינו בטוח שיקבל שכר וכעושה מלאכתו לישראל משא"כ כשקצין הגוי עושה המלאכה לעצמו להשלים מלאכתו מהר), או לכה"פ שהתנה עמו שישלם לו (כדאיתא בסימן רמ"ז ב'), וכתב הגמ"ר בשם תוס' דכלי לכובס ונתנית עור לעבדן מסתמא היינו קציצה שאינו עושה בחינם, והב"י הבין שחלק על כל הפוסקים דסתמא לא הוי קציצה וכך פסק בשו"ע, כתב המ"א בזמנינו כיון שקצבת הכובס ידועה מותר לתת כלים לכובס בסתמא ללא קציצה דאטו כל פעם יקצוץ עמו (והבין שכן דעת הגמ"ר בשם תוס', כיון שבעלמא אם אמר לכובס שישלם לו אינו סומך עליו שישלם כראוי אלא כשאומר שישלם לו כראוי והכי מיירי גם בסימן רמ"ז סעיף ב' והכא שהדבר קצוב הוי כאומר לו שישלם כראוי).

ולעניין טובת הנאה הביא הרוקח ירושלמי שאם ראהו עושה מלאכתו בשבת צריך למחות בו וה"מ שעושה בטובת הנאה (כיון שרואהו ושותק דמיחזי דמדעתיה עביד כיון שאינו מקבל שכר על זה. משנ"ב) אבל אם עושה בשכר לא צריך למחות משום שעוסק במלאכתו.

סעיף ג

שו"ע: ואם היתה מלאכה מפורסמת וידוע שהיא של ישראל, ועושה אותה במקום מפורסם, טוב להחמיר ולאסור (היינו למחות בידו אבל יכול לתת לו בחול ואינו צריך לחוש שמא יעשה בשבת, ולמשנ"ב מיירי דווקא במלאכה שאין שם ישראל עליו, אבל מלאכה ידועה שהיא של ישראל יש לאסור מהדין (שיבוא לחושדו לשכיר יום), ובניבוס חלוקים הידועים שהם של ישראל למ"א אסור לכבסם על גב הנהר מעיקר הדין, ולתו"ש מותר (כיון שאינו ידוע של מי הוא ליכא חשדא), וח"א מתיר משום שהדרך בזמנינו ליתנו בקבלנות (ולא יחשדו בו לשכיר יום)).

מקור השו"ע - בירושלמי תניא אומנים גוים שהיו עושין עם ישראל בתוך ביתו אסור בתוך בתיהם מותר, וכך פסקו הפוסקים וכתב הב"י בשם ר' ירוחם שבבית הגוי שרי אפילו שהדבר מפורסם שכל בית הגוי לא גזרו רבנן, ובן אב"ן המלאכה מפורסמת וידועה לבעליה כגון עורות לעבדן וכלים לכובס אפילו עושה אותה במקום מפורסם מותר אפילו בתוך התחום אולם מלאכה המפורסמת וידועה לבעליה ועושה אותה במקום מפורסם אסור והרשב"א כתב גבי ישראל אמר לגוי לחתוך ערבות מבעו"י כדי שיהיה לו מזומן למוצ"ש והגוי חתך בשבת סמוך לעיר, ויצא קול שעשה הגוי מלאכה לצורך ישראל בשבת ואסרו ליהנות מהערבות והשיב שיפה עשו להחמיר כיון שיצא קול (כתב המ"א) דהכא אינו אסור מהדין משום שאין שם ישראל נקרא עליו), השו"ע כתב בסתמא שאם עשה הגוי מלאכה מפורסמת במקום מפורסם לישראל טוב להחמיר, ומשמע למ"א דמיירי אפילו במילי דשם ישראל עליו, ונשאר בצ"ע למה כתב 'יש להחמיר' והרי קי"ל בסימן רמ"ד ב' שאסור ליהנות מהדין, וכך פסקו האחרונים.

סעיף ד

שו"ע: כל שקצץ אף על פי שיעשה הא"י מלאכה בשבת, מותר לישראל ללבוש הכלי בשבת עצמה, דכל שקצץ, אדעתיה דנפשיה קא עביד (ואם אמר לגוי סמוך לחשיכה מדוע לא גמרת מלאכתי והשיבו שיעשה אותה בשבת גם לשו"ע אסור (כיון שעושה המלאכה לצורך הישראל ולא כדי להשלים מלאכתו דומיא דנר). הגה: ויש אוסרין ללבוש כל שידוע שהא"י גמרו בשבת, ולריך להמתין צמ"ש ככדי שיעשה, והכי נהוג לכתחלה, אם לא שריח אליו בשבת (היינו שאין לו מה ללבוש) שאז יש להקל; ואם יש לתלות שנגמר צמ"ש, מותר בכל ענין, (ובל הנידון הכא הוא כשעשה מלאכה דאורייתא, ואינו יכול ליהנות ממנו ללא המלאכה אבל הכין את המנעלים קודם השבת והחליקו בשבת יכול ליהנות מהם בשבת (כיון שיכול לנועלם גם בלאו הכי)). ודווקא אם שגר לו הא"י לביטו, אבל חסור ליקח כלים מזית האומן בשבת ויו"ט (וללבוש אסור אף ללבושם בביתו ולצאת עמם, ולמ"א אפשר שאסור לשלוח שליח גוי כדי להביאם (משום עובדא דחול)). וכל זה בכלים שעשה לישראל, אבל א"י שעושה מנעלים על המקה, מותר לישראל המכירו לילך וליקח ממנו בשבת ולנועלם, וכלכל שלא יקלץ עמו דמי המקח (למ"א ועוד גם בכה"ג אסור ללכת אליו ורק אם הביאו אליו שרי אבל מותר ללכת אל החנווני (שאינן כאן מלאכה כלל), ויש אוסרים משום עובדין דחול, וללכת לאומן ישראל משמעות המ"א שדינו כאומן גוי ואין לקחת ממנו (עיין בבה"ל)).

מקור השו"ע - לר"ן כל שקצץ עם הגוי אף על פי שעשה הגוי מלאכה בשבת מותר לישראל ללבוש הכלי בשבת עצמה (דכל שקצץ אדעתא דנפשיה עביד, ומה שאסרו להביא כלים במועד הוא

משום טרחא שאינה לצורך אבל לצורך שרי ולא חיישינן למראית העין, אולם המ"א סובר שכל ההיתר הוא רק אם הגוי מביא את הכלי בעצמו אבל אסור לישראל ללכת אל הגוי ולקחתם), ולהג"א אסור ללובשם אם גמרם בשבת (כיון שהמלאכה נעשתה בשבילו), ולרוקח אין מקבלים מהגוי אם לא ידוע שנגמרה מלאכתן מערב יו"ט ואם נגמרו ביו"ט צריך להמתין כדי שיעשו (דאית ביה הנאה ממלאכת יו"ט), ולהגהות אלפסי אם הוא ספק אם עשה קודם השבת מותר ליהנות ממנו בשבת, ולמרדכי בשם רב צמח גאון בכל אופן אין להביא כלים מבית האומן ורק אם שיגרם לביתו וגמרם קודם השבת שרי, השו"ע היקל כהר"ן, ולרמ"א נהגו להחמיר אם לא שצריך אותו בשבת, ובספק עשאו קודם השבת יש להקל בכל עניין, ואין להביא אותם בכל אופן מביתו.

ולעניין גוי שעשה מנעלים ביום טוב בסתם למכור לכל מי שירצה ובא יהודי אחד הרגיל אצלו ולקחם מהחנות כתב הג"א מעשה זה היה אצל מהרי"ט ואסרם משום מוקצה, ור"אליהו התירם (הואיל וגמרו בידי אדם ויכול לגומרו ביום טוב לית ביה משום מוקצה), הב"י תמה עליו הרי סבירא ליה שאסור ליהנות מהמלאכה שהגוי עשה בשבת ותירץ שאני מנעלים דאין דרך בני אדם לתת לו מלאכה לעשות אלא הוא עושה משלו ומוכר הילכך אפילו עשאו ביום טוב לית לן בה דבדידיה קא טרח, וכך פסק הרמ"א. אולם מ"א מבין שלכ"ע אסור הביא כלים מבית האומן ומה שהתירו במנעלים הוא לאחר מעשה שהביאום.

סעיף ה

שו"ע: ומותר לפתוח מים לגנה והם נמשכים והולכים בכל השבת; ולהניח קילור (סם של רפואה שנותנין על העין) עבה על העין אף על פי שאסור להניחו בשבת; ולתת מוגמר תחת הכלים והם מתגמרים מאליהם כל השבת ואפילו מוגמר מונח בכלי, דאין אדם מצוה על שביתת כלים; ולתת שעורים בניגית לשרותן; וטוענין בקורת בית הבד והגת מבעוד יום על זיתים וענבים, והשמין והיין היוצא מהם מותר (וע"ל סימן ש"כ סעיף ב'); וכן בוסר ומלילות שריסקן מבעוד יום מותרים המשקים היוצאים מהם (ומותר להטעיןם סמוך לחשיכה אף שאינם מרוסקים אבל לשתות מהם מותר רק אם הטעיןם מבעוד היום גדול שיכול להתרסק קודם השבת (דבהכי כשהם מחוסרים דיכה ליכא איסור דאורייתא אם יסחוט ולכן לא גזרו על המשקים שלהם), ולעניין סחיטה בידים עיין בסימן שב"א שמותר רק אם הם מחוסרים שחיקה), ומותר לתת חטים לתוך רחיים של מים, סמוך לחשיכה. הגה: ולא חיישינן להשמעת קול, שיאמרו רחיים של פלוני טוחנות בצבת, ויש אוסרים צרחיים וכלל מקום שיש לחוש להשמעת קול והכי נהוג לכתחלה, מיהו במקום פסידא יש להקל כמו שנתבאר לעיל סוף סימן רמ"ד (ובכן במקום שנהגו להקל אין להחמיר, ובריחיים של גוי אין לאסור כלל, וכן להשכיר הריחיים לגוי שרי). ומותר להעמיד כלי משקולת שקורין זייגע"ר מערב צבת, אף על פי שמשמיע קול להודיע השעות בצבת, כי הכל יודעים שזרכן להעמידו מאתמול (ולמעמידו בשבת ע"י גוי לצורך מצוה לדעת זמני תפילה למשנ"ב צ"ע (שמא איכא ביה מלאכה דאורייתא)).

מקור השו"ע - בשבת (יח). במשנה נחלקו ב"ש וב"ה לב"ה האם מותר לעשות מלאכות בע"ש והם נמשכות מאליהם כל השבת וב"ש אוסרים אולם שווים אלו ואלו שטוענין קורת בית הבד ועגולי הגת וטעמם שגזרו דווקא במידי שאיכא ביה מלאכה דאורייתא אבל טעינת וקורת בית הבד ועיגולי הגת שאיסורם מדרבנן לא גזרו ושאלו מאן תנא שכל דבר הנעשה ממילא מותר, ר' יוסי בר ר' חנינא אומר ר' ישמעאל היא דתנן השום והבוטר

והמלילות שרסקן מבעוד יום רבי ישמעאל אומר יגמור משתחשך ורבי עקיבא אוסר, ור' אלעזר בן פדת סובר שר' אלעזר בן שמוע היא, ורבי אלעזר מ"ט לא אמר כרבי יוסי בר חנינא אמר לך לאו איתמר עלה (על מחלוקת ר' ישמעאל ור"ע) אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן במחוסרין דיכה כולי עלמא לא פליגי שאסור כי פליגי במחוסרים שחיקה (דשחיקה יותר מדיכה) והני דמתניתין כמחוסרין דיכה דמו, והורה רבי חנינא כרבי ישמעאל וישנם כמה שיטות: לרש"י המשנה התירה להטעין קורות ענבים וזיתים שנשחקו מבעו"י (שלאחר השחיקה גם היו יוצאים מאליהם אף ללא הטעינה), וכן ר' ישמעאל התיר לתת מלילות מחוסרים שחיקה בכלים בע"ש כדי לקבל את המשקה הזב ממנו, לתוס' בשם ר"י ר' ישמעאל מתיר אף לשתות את המשקים שזבו ולא דמי לשאר זיתים וענבים שהמשקים הזבים מעצמם אסורים גזירה שמא יסחט דהכא אפילו יסחט ליכא איסורא דאורייתא, א"נ לר' ישמעאל מותר אף לגמור בידיים משתחשך, והמשנה שאסרה לסחוט בידיים והתירה רק להטעין קורות מיירי שהם מחוסרים דיכה (שהוא פחות משחיקה), הרי"ף כתב כרבי יוסי בר חנינא שהמשנה כר' ישמעאל וגם כתב כרבה בר בר חנינא, והקשו עליו דמשמע בגמרא דהא דרבה בר בר חנה פליגא אדרבי יוסי בר חנינא (אי ר' ישמעאל מתיר במחוסרים דחיקה או שחיקה) והיאך פסק לשתייהן, הר"ן תירץ כהפירוש השני בתוס' דר' ישמעאל מיירי שסוחטם בידיים ולכן מותר כשהם מחוסרים שחיקה, אבל במחוסר דיכה איכא איסור מדרבנן, ולכן התירו ב"ש לטעון אותם בקורות מע"ש (ומשמע שיותר אף לשתותם בשבת כדלקמן), וכך פסק הרמב"ם, אולם הרא"ש תירץ דר' יוסי חולק על ר' אלעזר והמשנה התירה להטעין קורות דווקא כשמחוסרים שחיקה כדין מלילות, אולם לא כתב האם מותר לגמור השחיקה בידיים או מותר רק לשתות מהמשקים שזבו (הב"י הבין שמותר לגומרם בידיים והב"ח הבין שמותר רק לשתות מהם בשבת), הטור כתב ענבים וזיתים שהתירסקו קודם השבת טוענים עליהם, והמשקים שיצאו מהם מותרים, וכן מלילות שהתירסקו קודם השבת טוענים עליהם ודווקא שנידוכו היטב מע"ש ואינן מחוסרים אלא שחיקה, אבל כשלא נידוכו היטב אלא שנתרסקו מעט אסורין המשקין היוצאין מהם ובסימן שכ"ה כתב מלילות שריסקן מע"ש אם מחוסרין דיכה אסור לגמור דיכתן בשבת ואם אין מחוסרין אלא שחיקה מותר לגמור בשבת, אולם לר"ן והתוס' אף אם לא ריסקם קודם הטעינה והם מחוסרים דיכה מותרים המשקים שזבו מהם וכך פסק השו"ע (וכתב המ"א מיירי שהטענים מבעוד היום גדול כדי שיעברו את פעולת הריסוק), והמשנ"ב החמיר כטור.

ולעניין הריחיים – בהמשך הברייטא אבל אין נותנין חטין לתוך הריחיים של מים אלא בכדי שיטחנו מבעוד יום מאי טעמא אמר רבה מפני שמשמעת קול (דאושא מילתא), אמר ליה רב יוסף ולימא מר משום שביתת כלים, אלא אמר רב יוסף משום שביתת כלים (וממילא לב"ה שרי וברייטא זו אינה להלכה) לתוס' הרא"ש ועוד הלכה כרבה ואסור לטחון בריחיים סמוך לחשיכה, לר"ת והרמב"ם הלכה כרב יוסף ומותר לטחון סמוך לחשיכה, הרי"ף הביא את שני הסברות להלכה ולא הכריע וכתב הב"י אפשר שהסכים להקל (מכך שכתב את רב יוסף תחילה והסברא השניה כתבה בלשון איכא דאמרי), וכך פסק השו"ע, ולד"מ יש לנהוג איסור (כהני בתראי), אם לא במקום שנהגו היתר, ולעניין השעון ד"מ הביא מחולקת אם דמי למטחנת חיטים או לא ופסק לקולא).

סעיף ו

שו"ע: לא יצא אדם ע"ש סמוך לחשיכה (חצי עשה קודם השקיעה) במהטו בידו (וה"ה שאר חפצים וכן כשמניחם בכיסו), ולא בקולמוסו, שמא ישכח ויוציא. אבל מותר

לצאת בתפילין סמוך לחשיכה, לפי שאינו שוכחן (לב"י מיירי אף כשהתפילין בידו, ולמ"א שרי דווקא שהם בראשו אבל בידו אסור (עיין במקורות), ובזמננו למ"א מותר לצאת עם חפצים סמוך לחשיכה כיון דהאידינא ליכא רשות הרבים, וש"ע ועוד איכא רשות הרבים האידינא ואין לצאת בהם אף בזמנינו, ולגר"א אם הוא סמוך ממש לשקיעה אסור לצאת אף לכרמלית).

מקור השו"ע – בשבת (יא.) במשנה לא יצא החייט במחטו סמוך לחשיכה שמא ישכח ויצא ולא הבלר בקולמוסו ואמרינן דלרבא דאמר לא גזרינן כרמלית אטו רשות הרבים משום דהוי גזירה לגזירה מתניתין מיירי ביוצא במחט בידו אבל אם תחובה בבגדו שרי (כיון שגם אם יצא בשבת כך הוי איסור דרבנן ולא גזרינן גזירה לגזירה), ובחייט היוצא עם מחט בבגדו הוי פלוגתא לר' יהודה הוי דאורייתא (דהוי דרך הוצאה, וממילא אסור לצאת עמה סמוך לחשיכה) ולר' מאיר הוי דרבנן (דלא הוי דרך הוצאה, ולכן שרי לצאת עמה סמוך לחשיכה), לרי"ף והרמב"ם הלכה כרבא וכו"מ ואסור לצאת במחט בידו אבל בבגדו שרי, וכך פסק השו"ע. ולענין תפילין שם (יב.) תני דבי רבי ישמעאל יוצא אדם בתפילין בערב שבת עם חשיכה מאי טעמא כיון דאמר רבה בר רב הונא חייב אדם למשמש בתפילין כל שעה ושעה קל וחומר מציץ וכו'. וכך פסקו הרי"ף והרמב"ם ונחלקו בדעתם לב"י מיירי אף שאוחז התפילין בידו (דאי מיירי בראשו אף בלא הטעם של היסח הדעת היה מותר לצאת עמהם סמוך לחשיכה בשבת דומיא דמחט בבגדו דאין דרך הוצאה בכך והוי גזירה לגזירה, ופעמים שאף מותר לצאת כך אף לכתחילה), והקשו האחרונים הרי כשהם בידו לא שייך היסח הדעת אלא רק בראשו דומיא דציץ, ולכן פירש מ"א דמיירי דווקא כשהתפילין בראשו (כיון שאסור להיסח דעת מהם יזכור להסירם קודם השבת, ואילולי טעם זה לא היה היתר להוציאו דקרוב לודאי שכשיצטרך להפנות יסירם ויטלטלם בידו והוי גזירה אחת) אבל לא יצא עם תפילין בידו סמוך לחשיכה.

סעיף ז

שו"ע: מצוה למשמש אדם בכליו בערב שבת סמוך לחשיכה שלא יהיה בהם דבר שאסור לצאת בו בשבת.

מקור השו"ע – ברייתא בשבת (יב.).

סימן רנ"ג

דין כירה ותנור ליתן עליה הקדירות בע"ש, ובו ה' סעיפים

סעיף א

שו"ע: א. כירה שהיא עשויה כקדירה ושופתין על פיה קדירה למעלה, ויש בה מקום שפיתת שתי קדירות, אם הוסקה בנפת שהוא פסולת של זיתים (וי"א שה"ה פסולת של שומשומין) או בעצים (שהם עושים גחלים וה"ה גללי בהמה גסה). אסור ליתן עליה תבשיל מבעוד יום להשהותו עליה (וה"ה אם נתן אותה מבעודי צריך לסלקה קודם החשיכה), אא"כ נתבשל כל צרכו והוא מצטמק ורע לו (פי' הולך וחסר, מצור"ל הוא כל דבר שאדם עצב כשיבש ומתכווץ מרוב בישול) ואפשר שהכיווץ יפה לו בעצם אבל מחמת

האורחים שבאו לו הוי מצור"ל), ומצוי"ל שהוא שמח מזה, ואם הוא מסופק במציאות לבה"ל ראוי להחמיר), דליכא למיחש שמא יחתה, או שהיה חי שלא נתבשל כלל דכיון שהוא חי מסיח דעתו ממנה עד למחר, ובכל הלילה יכול להתבשל בלא חיתוי (והיינו שנותנו סמוך לשקיעה ואפילו אם הוחם קודם השקיעה שרי כיון שלא נתבשל כלל, ואפילו בתנור שחומו רב שיכול להתבשל בלילה אחר זמן שדרך בנ"א להמתין לסעודתם שרי שודאי היסח דעתו מיניה), אבל אם נתבשל קצת ולא נתבשל כל צרכו, ואפי' נתבשל כל צרכו והוא מצטמק ויפה לו, היישינן שמא יחתה ואסור להשהות עליה אא"כ גרף דהיינו שהוציא ממנה כל הגחלים, או קטם דהיינו שכסה הגחלים באפר למעט חומם (וצריך לקטום כל הגחלים אולם די במעט אפר להיכר, ואפילו הובערו מחדש אינו גורע, ואפילו גחלי רותם שלא ממהרים ליכבות, ואפילו לא קטם ועוממו מעצמם בע"ש נעשה כקטם); ואם נתן בה חתיכה חיה (ודווקא של בשר, ולא של ירק), מותר כאילו היתה כולה חיה דעל ידי כך מסיח דעתו ממנה. ואפילו אינה גרופה וקטומה, מותר לסמוך לה קדירה בסמוך הוצה לה (ולעניין סמיכה בחזרה או בנתינה לכתחילה בשבת עיין במקורות); ואם הוסקה בקש או בגבבא, מותר לשהות עליה (וה"ה בתוכה) אפילו אינה לא גרופה ולא קטומה (ואם הניחו שם הרבה קש שבוער זמן רב בה"ל מסופק אם התירו להשהות בו קדרה).

ב. הגה: שתי כירות המתאימות זו אלל זו ודופן של חרס ביניהם, האחת גרופה וקטומה והשניה אינה גרופה וקטומה, מותר לשהות על הגרופה וקטומה אף על פי שמוסיף הכל משאינה גרופה וקטומה (גמרא).

ג. ותנור, אפילו אם הוסק בקש וגבבא, אסור אפילו לסמוך לו, אפי' אם הוא גרוף וקטום (ולמשנ"ב אם הוסק בקש וגבבא והוא גו"ק מותר להשהות עליה (שכן משמעות הרמב"ם ודעת הר"ן)). הגה: כ"ז שהיה סוללת צו (הגהות מרדכי). וכ"ש שאסור לשהות בתוכו או על גבו (וה"מ שאינו מבושל כ"צ או מצוי"ל אבל מצור"ל שרי).

ד. וכופת, שהוא מקום שפיתת קדירה אחת, אם הוסק בקש או גבבא דינו ככירה; בגפת או בעצים, דינו כתנור. (והתנורים שלנו לינס כמירה, ולמשנ"ב טוב להחמיר עכ"פ בתנורים של נחתום (עיין במקורות)).

ה. ואם שכח ושהה, אם הוא תבשיל שבישל כל צרכו, מותר אפי' הוא מצטמק ויפה לו (ואפילו בתוך תנור, כיון שאין בו הנאה כ"כ); ואם הוא תבשיל שהתחיל להתבשל ולא בישל כל צרכו, אסור עד מוצאי שבת (לכל אדם וכ"ש לבני ביתו, ולהג"א ימתין עד כדי שיעשו, ולמשמעות הרמב"ם מותר מיד); ואם עבר ושהה אסור בשניהם. הגה: על צדדי שיעשו. ואם החזירה א"י נשנתה, לינו נשכח ושהה (שבמבושל כ"צ מותר אף במצוי"ל, ואפילו היה בציווי ישראל במזיד); ואם החזירו ישראל (באופן שהחזרה אסורה לכל הפוסקים), לינו כעצר ושהה, ואם מצטמק ורע לו, מותר שהרי לא נהנה מן האיסור.

ו. וי"א שכל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי (לרש"י שלישי בישול ולרמב"ם חצי בישול וכך סתם השו"ע בסימן רנ"ד, והמשנ"ב מיקל כרש"י במקום הצורך), או שנתבשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו, מותר להשהותו ע"ג כירה, הגה: או אפילו ע"ג תנור, אפי' הוסק בגפת

ועצים אפי' אינה גרופה וקטומה; ולא הוזכרה גרופה וקטומה והוסק בקש וגבבא אל'א כשהתחיל להתבשל ולא הגיע למאכל בן דרוסאי; וכן לעניין אם נטל הקדירה מעליה ובא להחזירה עליה בשבת; ואם שכח ושהה תבשיל שהתחיל להתבשל ולא הגיע למאכל ב"ד, אסור. ואצ"ל אם עבר ושהה. הגה: ונהגו להקל כספרא האחרונה (וכתב הגרע"י ז"ל שכן מנהג ע"מ, ולמשנ"ב טוב להחמיר לכתחילה אם לא במקום צורך).

ז. וכל זה בענין שהה, שהקדירה יושבת על כסא של ברזל או ע"ג אבנים ואינה נוגעת בגחלים; אבל הטמנה ע"ג גחלים, לד"ה אסור. הגה: וי"א לפי' אם הקדירה עומדת ע"ג האש ממש, כל זמן שהיא מגולה למעלה לא מקרי הטמנה, ושרי; וכן המנהג, רק שנהרס לנתקן קלת קודם השבת מן האש כדי שיוכל ישראל להסירו משם; ואם לא נתקן מן האש ונמלאו ע"ג האש בשבת, יש להסירו משם ע"י א"י; ואם ליכא א"י, מותר לישראל להסירו משם. ויזהר שיקחנו משם בנחת ולא יענע הגחלים, ואז אף אם יענעו קלת, דבר שאין מתכוין הוא ושרי (וה"מ שהקדירה מונחת על הגחלים אבל אם הגחלים מונחים סביב הקדירה אסור ע"י ישראל דהוי פסיק רישא של כיבוי והבערה, ובמקום צורך יש להקל להסירו ע"י גוי).

מקור השו"ע - בשבת (לו:): במשנה כירה שהסיקה בקש וגבבה נותנין עליה תבשיל, בגפת ועצים לא יתן עד שיהיה גרוף וקטום ואיבעיא לן בגמרא האי לא יתן לא יחזיר הוא אבל לשהות משהינן אף על פי שאינו גרוף וקטום ומני חנניה היא דתניא חנניה אומר כל שהוא כמאכל בן דרוסאי מותר לשהותו על גבי כירה שאינה גרופה וקטומה או דילמא כרבנן ולשהות תנן ואי גרוף וקטום אין אי לא לא (אפילו מבושל כל צורכו ומצטמק ויפה לו, אבל מצטמק ורע לו שרי), וכל שכן להחזיר ושקלינן וטרינן בשמעתין טובא למפשטא לבעיין ולא אסיקנא מידי בהדיא, רש"י והתוס' פסקו כחנניה ומותר להשהות קדירה מבושל כמב"ד על כירה שאינה גו"ק וכ"ש מצוי"ל, והרי"ף והרמב"ם פסקו כרבנן ואסור להשהות קדירה על כירה שאינה גו"ק אא"כ מבושל כ"צ ומצור"ל, ולר"ן בשם רז"ה הלכה כחנניה אלא שמחלק בתבשיל מצוי"ל שהדין תלוי במנהג ואנו אין לנו מנהג מקילים להחזיר אף במצוי"ל, וכתב הרא"ש ובשביל שרבו הדיעות בהאי פיסקא וישראל אדוקים במצות עונג שבת ולא ישמעו להחמיר הנח להם במנהג שנהגו על פי הפוסקים כחנניה, ולהלכה השו"ע סתם כהרי"ף והרמב"ם ובי"א הביא את התוס' ולרמ"א המנהג להקל, וכתב הגרע"י ז"ל שכן הוא מנהג ע"מ, ולבה"ל לכתחילה עדיף להחמיר (שכן משמעות הרא"ש). שיעור בין דרוסאי לרש"י שליש בישול, ולרמב"ם חצי בישול, והשו"ע ברנ"ד סתם כהרמב"ם, ולמשנ"ב אפשר להקל כרש"י במקום הצורך, וגדר גריפה להרז"ה והר"ן די שגורף לצד, ולרמב"ם והטור שגורף כל הגחלים לבחוף, וכך פסק השו"ע והמשנ"ב בשם האחרונים.

שהיה לצורך מחר הגמ"ר והכלבו מתירים ליתן כל תבשיל בלא גו"ק, והב"י מסופק בדעת הטור ולא גילה דעתו בשו"ע, ולבה"ל רק בדיעבד אפשר לסמוך עליהם ובלבד שלא ירגיל בן.

האם המשנה דנה גם לעניין הטמנה לרא"ש הר"ן והרמב"ם המשנה דנה רק בשהיה, והטמנה אסורה בכל אופן (דהוי הטמנה בדבר המוסיף הבל), לרש"י והראב"ה המשנה דנה אף בהטמנה ומותר להטמין בהם (דחשיבי לאינו מוסיף הבל), והמרדכי בשם האו"ז התיר להניח את הקדירה על הגחלים וגם הישראל עצמו אפשר דמותר להסירה הואיל ואינו מנענע הגחלים ואינו מתכוין אליהם ואינו מזיזן ממקומו, וכן לר' בנימין יניח ע"ג פטפוט שיוכל לנתקו אף בלי לנענע הגחלים, ולספר יראים אסור להוציא אף ע"י גוי דהוי פ"ר

מדאורייתא, ונחלקו בדעת אלו הפוסקים **לב"י** דעתם כרש"י (דסבירא ליה נגיעה בגחלים הוי מקצת הטמנה ושמייה הטמנה), **והסיק להלכה** כהרמב"ם וסיעתו, **ולר"מ** דעתם כהרמב"ם וסיעתו (דסבירא ליה מקצת הטמנה אינה הטמנה דכל שאינו מכוסה למעלה אינו הטמנה), **וכך פסק בהג"ה, וכתב משנ"ב** שה"מ שאין מסביב לקדירה גחלים, דאל"ה הוי פסיק רישא שינענע הגחלים, ובהכי מותר להסירם רק ע"י גוי.

ולעניין סמיכה לכירה בשבת (לז). איבעיא להו מהו לסמוך בה תוכה וגבה אסור אבל לסמוך בה שפיר דמי או דילמא לא שנתא תא שמע שתי כירות המתאימות אחת גרופה וקטומה ואחת שאינה גרופה וקטומה משהין על גבי גרופה וקטומה ואף על גב דקא סליק ליה הבלא מאידך דילמא שאני התם דכיון דמידליא שליט בה אוריא תא שמע דאמר רב ספרא אמר רב חייא קטמה ונתלבתה "סומכין" לה ומקיימין עליה ונוטלין ממנה ומחזירין לה ואסקינן סומכין אף שלא קטמה, **וכן פסקו הטור והשו"ע, וסמיכה בשבת כתב מ"א** בשם הרמב"ם כל שאין מחזירים עליו אין סומכין אותו ומשמע שדנו רק בסמיכה מע"ש דאזיל לשיטתו שהמשנה כרבנן, אבל לפו' כחנינא מותר להחזיר בסמיכה, **ונחלקו בדעתו לדגמ"ר לפו' כרבנן מותר לסמוך בשבת רק אם היה סמוך לכירה בע"ש, ולפו' כחנינא מותר לסמוך אף לכתחילה בשבת, ולרע"א** אף לפו' כחנינא מותר רק להחזיר בסמיכה אבל לא לסמוך בתחילה בשבת, (ועיין בסעיף ה' שדייק בה"ל כן בדעת הרמ"א), **ויש מתירים לכ"ע לסמוך בתחילה בשבת תבשיל מבושל כ"צ.**

ולעניין תנור וכופח בשבת (לח): במשנה תנור שהסיקוהו בקש ובגבבא לא יתן בין מתוכו בין מעל גביו כופח שהסיקוהו בקש ובגבבא הרי זה ככיריים בגפת ובעצים הרי הוא כתנור. **הטור** הביין כופח שהוסק בקש ובגבבא שרי דווקא אם הוא גרוף וקטום וממילא בתנור אסור להשהות אפילו שהוסק בקש ובגבבא וגו"ק **וכך פסק השו"ע, ולמשמעות הר"ן והרמב"ם** תנור שהוסק בקש והוא גו"ק מותר להשהות בו **וכך פסק משנ"ב, ועוד כתב הב"י** דכל מה שמותר להשהות בכירה שאינה גו"ק מותר אף בכופח ותנור ואפילו בתוכו מאחר שאין חשש לחיתוי.

ולעניין קדירה חייטא או חתיכה חייטא איתא בשבת (יח): שמותר להניח קדירה חייטא בכירה שאינה גו"ק (כיון שלא ראוי ללילה היסח דעתו ממנו), **למרדכי הגמ"י והג"א** מותר להשהותה רק בתנור משום שחומו רב אבל לא בכירה, **ולסמ"ק סמ"ג והב"י** מותר אף בכירה, **וגדר חתיכה חייטא לרמב"ם בפירוש המשניות** יכול להניח בשר או ירק, אולם **לטור ושאר הפוסקים** רק חתיכה של בשר מועיל להניח בתבשיל ולהשהותה על כירה שאינה גו"ק, **וכך פסק השו"ע.**

ולעניין תנורים של זמנינו דינם ככירה א. **לרש"י** משום שתנור רחב למטה וצר למעלה ופירשו הב"י דמיירי שפיו למעלה משא"כ שלנו בפיו מהצר ב. **לכלבו** תנורים של זמנם הוא צר למקום שפיתת קדירה אחת משא"כ בזמנינו יש בתנור מקום לשפיתת שתי קדרות ג. **לר"ן בשם ר"ח** מיירי בגמרא בתנור נחתומין אבל של בית מותר אף בתנור של זמנם. **פסקו הב"י והרמ"א** שדינם ככירה, **ולמשנ"ב** כיון שהרש"ל מחמיר ולא מחלק בין זמנם לזמנינו טוב להחמיר בתנורים של נחתום כר"ח.

ולעניין כופח של זמנינו לר' ירוחם דינם ככירה, **ולר"ן והב"י** אין חילוק ביניהם ואם הוסקו בגו"ע דינו כתנור.

ולעניין עבר והשהת בשבת (לח). איבעיא ואיפשטא לחומרא (שרבו המזידים ואומרים שוגג הייתי), **וימתינו עד כדי שיעשו** והטעם **להג"א** שלא יהנה ממלאכת שבת, **ולרמב"ם** כדי

שלא ישתכר כלום ולא יבא להקל פעם אחרת, ועוד הובא בהמשך עבר ושהה מהו ולא איפשטא, ונחלקו במה מדובר: א. לרא"ש הסתפקו אם אסרו אף לבני ביתו, המרדכי היקל הטור החמיר ב. לראב"ד מיירי ששגג בדין והסתפקו האם דינו יותר קל משוגג או לא ג. הרי"ף והרמב"ם גרסו בשאלה "עבר ושכח מהו" והסתפקות האם ה"ה במבושל כ"צ ומצוי"ל או לא, ופסקו לקולא. וכך פסק השו"ע.

ולעניין שכח והחזיר הג"א מסופק אם דינו כשכח ושהה או שמא קל יותר חזרה שכבר היה ראוי לאכילה ואינו נהנה כל כך, והמרדכי אוסר דחזרה חמיר משהיה משום דעביד בה מעשה, ופירש הב"י שבמצור"ל אין לאסור באכילה כיון דאין שום הנאה בחזרה זו, וכך פסק הרמ"א

ולעניין גוי שהחזיר פשוט להג"א שמותר לישראל (אף שמבושל כ"צ ומצוי"ל) כישראל ששכח ושהה (שלא יהיה המזיד בגוי חמור משוגג של ישראל. משנ"ב), וכך פסק הרמ"א.

סעיף ב

שו"ע: א. כירה שהיא גרופה וקטומה ונטל הקדירה מעליה אפי' בשבת, מותר להחזירה כל זמן שהיא רותחת (משום איסור בישול אולם לרמ"א שרי כל שלא יצטנן לגמרי, ולמ"א אף דבר יבש צריך שלא הצטנן לגמרי (עיין במקורות)). הגה: ועודה זילו (לאפוקי שהניחו ע"ג ספסל וכדומה, והשו"ע מיקל בזה), ולא הניחה ע"ג קרקע. הגה: ולעתו להחזירה (והוא מטור, והמשנ"ב סומך בעת הצורך על המקילים אם עודם בידו אף שלא היה בדעתו להחזיר, או שהניחם על ספסל וכדומה והיה בדעתו להחזיר (עיין במקורות)); ודווקא על גבה (אפילו כנגד חללה), אבל לתוכה אסור (היינו ששולי הקדירה על קרקעית הכירה, ואותן כירות שאין להם תוך וחלל והם פשוטות מותר להחזיר עליהם). ובתנור, אסור להחזיר אפי' הוא גרוף וקטום; וה"ה לכופת, אם הסיקו בגפת ועצים (ולעניין תנורים שלגן עיין בסעיף א' שדינם ככירה, ותנור חשמלי של זמנינו לשו"ת שבת הלוי מותר להחזיר לתוכו (שדווקא בזמנם שהחום היה למטה ובו היה דרך הבישול יותר מאשר מניחו למעלה יש לחלק בין תוכו לעל גבו משא"כ בזמנינו שחום התנור שווה), ולעניין פלטה ואש מכוסה באזבזב לילקו"י מותר ליתן עליהם לכתחילה בשבת דבר שאין בו איסור בישול (שאינן בהם דרך בישול אלא דרך חימום). הגה: ודווקא שהתבטל מצד כל כרכו (והוא ב"י), ואז מותר להחזיר, ואפילו לכירה אחרת (אפילו השניה יותר רותחת), אבל אם לא נתבטל כל כרכו אסור, אפי' לאותה כירה (אם נטל חבירו את הקדירה שאינה שלו מהכירה לרע"א אם הניחו על הקרקע אסור להחזירו שוב (כיון שעשה מעשה לא אמרינן אין אדם אוסר דבר שאינו שלו), אולם אם הקדירה בידו ולא היה בדעתו להחזיר תלוי הדבר במחלוקת ראשונים אם מחשבה חשיב כמעשה לאסור או לא).

ב. וי"א דכל זה אינו אסור רק כשנטלו מן הכירה מצד יוס, ולא החזירו עד שחשכה; אבל אם לקחו משם משחשכה, אפי' הניחו ע"ג קרקע מותר (אולם גו"ק בעינן בכל אופן), וכן נוהגים להקל בתנורים שלגן שיש להם דין כירה, וסומכין עכ"מ על דברי המקילין, וטוב להחמיר (ואם יש שם גחלים לוחשות אפשר להקל להחזיר כשגרפו אותם עכ"פ מבעו"י לצד אף שלא הוציאו אותם לגמרי). מיהו אם נלטנו, לכ"ע אסור (משום בישול, ולמ"א אף דבר יבש (דהוי כמניח לכתחילה)).

ג. וי"א לאס הוליא מאכל מן התנור, אסור להניחו **צכרים** ו**צכסחות** (לפי שאסור להטמין בשבת אף בדבר שאינו מוסיף הבל, ואם מבסה את צדדיו ולמעלה משאירו מגולה לא חשיב הטמנה). י"א לכל שהוא סמוך לחשיכה, או סמוך לצרכו שהוא קצלת שבת לדידו, (ולב"י והמ"א אין הולכין בדיני שהיה אחר ברכו כלל אלא רק אחר השקיעה), אס הוא סמוך כ"כ שאס נלטנו הקדירה אי אפשר להרחיחה מצעוד יום, לינו כמו צצבת עלמו (ורק לעניין גו"ק אבל הניחו ע"ג קרקע ולא היה בדעתו להחזיר מותר אף לדעה זו). ויש מקילין בזה, והמנהג להקל, אך טוב להחמיר במקום שאין לורך כל כך. ודוקא ע"ג כירה ממש, אבל לסמוך, אפי' לאס, במקום שהיד סולדת בו, שרי אפילו סמוך לחשיכה (שאם אין היד סולדת בו אף בשבת שרי). וצתנור (של זמנם) אין חילוק בין להחזיר עליו או לסמוך אלכו; ודוקא במקום שהיד סולדת, אבל אין היד סולדת פס, שרי אפי' צצבת, כמו שיתבאר לקמן סי' פ"ח.

מקור השו"ע - בשבת (לו:): במשנה כירה שהסיקה בקש או בגבבא נותנין עליה תבשיל בגפת או בעצים לא יתן עד שיגרוף או עד שיתן את האפר בית שמאי אומרים נוטלין אבל לא מחזירין ובית הלל אומרים אף מחזירין. ופירש רש"י אף מחזירין, הואיל וגרוף. ובגמרא (לח:): אמר רב ששת לדברי האומר מחזירין מחזירין אפילו בשבת, וכך פסקו הפוסקים.

ולעניין תנאי חזרה א. כתב הטור שתהיה הקדירה רותחת כתב השו"ע שאל"כ איכא ביה בישול (דסבירא ליה בשי"ח שיש בישול אחר בישול בלח שנצטנן), וממילא לרמ"א כל שלא נצטנן לגמרי שרי, אולם למ"א אף בדבר יבש צונן איכא איסור משום דהוי כנותן קדירה מחדש.

ב. הנחתו בכירה בשבת (לזו). אמרו בשמו של רב לא התירו אלא על גבה אבל לתוכה אסור (שכך הוא דרך בישול תדיר ונראה כמבשל. משנ"ב בשם ר"ן ורשב"א). כתב הטור ודוקא על גבה כגון על שפתה או על כיסוי שעל חללה ובעודה בידו ודעתו להחזירה משמע שאסור להניח ע"ג חללה ללא כיסוי אולם מדברי רש"י משמע דשרי בכה"ג ואין נקרא תוכה דאסרינן אלא כשיושבת הקדירה על קרקעית הכירה, וכך סתם השו"ע. בירות פשוטות כתב משנ"ב שמותר לתת בה קדירה (כיון שאין בה תוך וגב וממילא הדרך גם לחמם שם תדיר ומשא"כ כירה שהדרך לבשל יותר בתוכה שהיא יותר חמה מעל גבה).

ג. לעניין הנחתו ודעתו בשבת (לח:): א"ר תדאי מחזירים אם עודה בידו (דאל"ה הוי כהנחה לכתחילה), ור' יוחנן מתיר אף שהניחו בקרקע, וא"ר חזקיה משמו של אביי לא שנו בידו מותר להחזיר אלא אם היה בדעתו להחזיר (ובקרקע אף זה אסור). וא"ד לא שנו שהניחו בקרקע אסור להחזיר אלא שלא היה בדעתו להחזיר, ואם היה בדעתו להחזיר שרי (וממילא בידו אף בלא זה מותר). לרי"ף והרא"ש רק אם היה בידו ודעתו להחזיר מותר להחזיר (כלישנא קמא מפני שהם דברים שקרובים לבוא לידי איסור תורה. ר"ן), וכך פסק הרמ"א, ולרמב"ם מותר להחזיר כל זמן שלא הניחו בקרקע ואף שאין בדעתו להחזיר (כר' תדאי כיון שרוב האמוראים פסקו כן, ולא חשש למימרא דאביי), וכך פסק השו"ע, ולדעת התרומה אף שהניחו בקרקע יכול להחזיר (משום דבשל סופרים הלך אחר המיקל, כתב הבה"ל שכן פסקו כמה ראשונים וביארו שלא התירו להחזיר מהקרקע אלא אם היה דעתו להחזירו, ומה שהב"י דחה דעת התרומה משום שלא ראה שום דעה המסכמת לו, ומ"מ כתב בשעה"צ) שקשה לפסוק נגד סתימת השו"ע ואין להחזיר כשהניחו על הקרקע, והמשנ"ב מיקל בעת הצורך אם היה בידו ולא היה בדעתו להחזיר.

ד. ולעניין הנחתם על ספסל, מיטה, או תלה במקל בשבת (שם) איבעיות שנשארו בתיקו. ר' ירוחם והטור פסקו לחומרא וכך פסק הרמ"א, והרמב"ם השמיט אופנים הללו (דהוי

מילי דרבנן ואזלינן לקולא), וכך פסק השו"ע, והמשנ"ב מיקל בעת הצורך אם עכ"פ היה דעתו להחזיר, ולהעבירו ממיחם למיחם הטור ור' ירוחם אסרו זאת, והרמב"ם התיר וכך פסק הרמ"א.

ה. אם יש דיני חזרה בע"ש בשבת (לו:): אמר ר' ששת למחזירין אפילו בשבת מחזירין מכאן למדו התוס' והרא"ש דאיכא דיני חזרה אף בע"ש ובעינן גו"ק (דחשינן אטו חזרה בשבת ושמא יחתה), וה"מ שהוא מבושל כ"צ ואף שהוא רותח, כל שאין שהות להרתיחו מבעו"י אילו היה קר, אבל שלא מבושל כ"צ מותר להחזיר בכל אופן מע"ש (דבהכי ליכא למיחש שיחזיר כך בשבת, אולם הסמ"ג אוסר אף באופן זה והביאו המשנ"ב), ולרש"י הר"ן והרמב"ם לא שייך דיני חזרה מבעו"י כלל (ו'אפילו בשבת" דאמר היינו לומר לא מיבעיא דשרי להחזיר בליל שבת דמוכח שכוונתו להחזיר אלא אפילו בשבת בבוקר שלא מוכח הדבר שרי), וכך פסק השו"ע שאין דיני חזרה מע"ש, והרמ"א הביאם וסיים שיש מקילים ונהגו להקל וטוב להחמיר במקום שאין צורך כל כך. ולעניין החזרה סמוך "לברכו" להגמ"ר דינו כסמוך לבין השמשות, וכך פסק הרמ"א, אולם למ"א בשם רש"י והר"ן לא גזרו שמא יחתה קודם ברכו (שכתבו גבי פת מותר להדביקו סמוך לברכו כל שיש שהות ביום שיקרמו פניה קודם שתחשך וממילא כ"ש הכא שגזרו חזרה בע"ש שמא יבוא להחזיר בשבת ובשבת אסור שמא יחתה), והביאו משנ"ב.

ו. אם יש דין חזרה כשנטל את הקדירה בשבת לרמב"ם אין חילוק בכך ואף כשנטל הקדירה בשבת בעינן תנאי חזרה, וכך פסק השו"ע אולם חידש הר"ן מהירושלמי שכל תנאי חזרה הם דווקא אם נטלם מע"ש והחזירם בשבת אבל אם נטלם בשבת יכול להחזירם אף שיניחם על הקרקע, הב"י מבין שה"מ ע"ג אבל לא בתוכה, והרמ"א מבין שהתיר אף בתוכה, ופסק שנהגו להקל כמותו ולהחזיר הקדירה לתוך התנורים שלנו, וטוב להחמיר (והטעם כתב משנ"ב לפי שהרבה פוסקים חולקים על הר"ן, ולב"י ההיתר הוא דווקא על גבו, ומ"מ יש ללמוד זכות על הנוהגים כן, כיון שאין התנור חם כל כך שהתבשיל יגיע ליד סולדת), ואם יש בה גחלים לוחשות לכ"ע אסור להחזיר אלא אפשר להקל כהשבות יעקב להחזיר אם גרף הכל לצד מבעו"י.

סעיף ג

שו"ע: המשכים בבוקר וראה שהקדיחה תבשילו, וירא פן יקדיח יותר, יכול להסיר ולהניח קדירה ישנה ריקנית על פי הכירה ואז ישים הקדירה שהתבשיל בתוכה ע"ג הקדירה ריקנית; ויזהר שלא ישים קדירתו ע"ג קרקע, ושתהיה רותחת. (וכנ"ל נתנאל פנוהגים להקל אף אם נתנה על גבי קרקע, ומ"מ יזהר לא לסתום את כל הכירה (כדי שלא יכבה את האש), וקדירות שלנו לתו"ש מותר להניחם אף חדשות (כיון שנגמרו תיקונם בבית היוצר), והמשנ"ב סומך להקל בשעת הדחק, ולעניין תנור שיש בו מעזיבה למ"א מותר להניח עליו קדירה אף שהתנור אינו גו"ק (דהוי כקדירה ריקנית), וכן דעת מהרי"ל אלא שמצריך לתת גם איזה דף או עץ להיכר, והמ"א מפרשו שבאופן זה מותר ליתן עליו אף בתחילה, ורע"א חולק שלתת קדירה לכתחילה על המעזיבה אסור בכל אופן, (עורבו האחרונים סתירה מאי שנא הכא דבעינן דיני חזרה מסעיף ה' שהתיר להניח פאנדיש ע"ג קדירה עם תבשיל שעל האש, הפמ"ג תירץ דשאני התם משום שאין דרך לבשל ע"ג קדירה עם תבשיל משא"כ הכא שהיא ריקה, וכך דעת המשנ"ב (ב-שי"ח), והיחוד"ד (ב-מה) נקט כהמ"א (בסימן שי"ח ס"ק כו) שיש לחלק בין הכא מיירי בתבשיל לח ובעינן דיני חזרה שמא יניחו צונן (דלשו"ע איכא ביטול אחר ביטול), ובסעיף ה' מיירי בתבשיל יבש שלא צריך

תנאי חזרה לפי שאין בו חשש בישול, ולענין פלטה מכאן למד הגרע"י ז"ל להתיר לתת דבר יבש על פלטה או אזבסט שע"ג כיריים לכתחילה בשבת (לפי שאין בהם דרך בישול), ואם הוא לח מותר להחזירו בתנאי שלא הניחו על הקרקע).

מקור השו"ע הוא מהגמ"ר.

סעיף ד

שו"ע: יש למחות ביד הנוהגים להטמין מבע"י קומקום של מים חמין ונותנים אותם לתוך הקדירה בשבת כשהתבשיל מצטמק (וליהו"ד פשוט שאסור לערות אפילו שהמים רותחים) הג"ה: וע"ל סי' קי"ח, שאין לחוש לסעיף זה (דאין בישול אחר בישול בלח אלא אם נצטנן לגמרי).

מקור השו"ע הוא מר' יונה (וטעמו דפעמים שהאחד אין היד סולדת בו והאחר היד סולדת בו ומתבשל זה עם זה ונמצאו מבשלין בשבת ואף על פי שהן רותחין אם פסקה כח רתיחתן יש בהם משום בישול, ומכאן למד יהו"ד^(ה. כב) דאף שהמים רותחים יש בו בישול כיון שפסק כח רתיחתן, עיין מחלוקת הפוסקים בסימן שי"ח סעיף ד').

סעיף ה

שו"ע: א. מותר לתת על פי קדירת חמין בשבת, תבשיל שנתבשל מע"ש כל צרכו, כגון פאנדי"ש וכיוצא בהן, לחממן, לפי שאין דרך בישול בכך; אבל להטמין תחת הבגדים הנתונים ע"ג המיחם, ודאי אסור (והוא מהרשב"א). הגה: וה"ה שאסור להניחו ע"ג כירה, אפי' גרופה וקטומה, ללא התיירו אל"ל חזרה וכלכך שנתבאר.

ב. ויש מהירין ליתן לתוך תנור שאפו בו מצע"י, למאחר שלא הטמינו בו רק אפו בו מצע"י לא נשאר בו רק הכל מעט ואין לחוש לציסול (והוא הכלבו וטעמו משום דבכה"ג אינו נראה כמבשל), וכלכל שלא נצטנן לגמרי (דסבירא לרמ"א שיש בכה"ג בישול אחר בישול בלח). ויש מחמירין וזה שאם החום כל כך צתנור שהיד סולדת בו, אסור (והוא הב"י (דחזרה לתוך התנור לעולם אסור בין אם החום שבתנור רב או מעט דלא נתנו חכמים דבריהם לשיעורים) ואם אין בתנור חום שהיד סולדת בו לכ"ע מותר לתת בו (דאין עליו שם תנור שהוסק בלל)) ועיין לקמן סימן קי"ח.

ג. וכל הדברים שאסור לעשות מדברים אלו, אסור לומר לאינו יהודי לעשות. לכן אסור לומר לאינו יהודי להחם הקדירה אם נצטנן; ואם עשה כן, אסור לאכלו אפי' כונן (והוא מהרשב"א אף באופן שאין כאן איסור חזרה מאחר דאיכא ביה איסור³ בישול, אולם למ"א ועוד אין להחמיר בכך בדיעבד (משום שיש מהירים זאת אף ע"י ישראל), ומטעם זה מצדד הברכ"י להקל לחמם ע"י גוי דבר לח שנצטנן אם אינו מונח על האש או הכירה ממש וליכא איסור חזרה (ועיין דעת הפמ"ג לקמיה), ולבה"ל יש לסמוך על כך כשאין לו עצה אחרת, ובדבר יבש צונן למ"א אסור להחזירו, אף לכירה גו"ק (שיש בה תנאי חזרה), והגר"א ובה"ל מתירים, ולפמ"ג

..... ח הערות וביאורים .....
3. אף שהרשב"א דן שהגוי הבעיר אש דסבירא ליה אין בישול אחר בישול מ"מ לרמ"א נהגו שאם הצטנן יש בו בישול.

המצוה לגוי להחזירו לכירה שאינה גו"ק אין גוערים בו (דהוי שבות דשבות לצורך שבת), והבאר היטב התיר אף לכתחילה להחזירו ע"י גוי לתוך התנור, והמשנ"ב סומך על כך). אמנם אם לא נכטנו כ"כ, שעדיין ראויים לאכול, אם חממו אותו האינס יהודים, מותרין לאכול (בדיעבד אף שנהנה מחימומו כיון שיכול לאוכלו ללא חימום לא הוי הנאה גמורה), אפילו ציווהו במזיד שרי).

ד. לכן נוהגין שהאינס יהודים מוליכין הקדירות מן התנורים שמטמינים בהן ומושיבין אותן אלכל תנור בית החורף או עליו ומזערת השפחה אח"כ התנור הוא וע"י זה הקדירות חוזרים ונרתחים. (והוא תה"ד, דפסיק רישא באמירה לגוי לא גזרו ומותר לצוות לגוי לחמם תנור בית החורף, ולמשנ"ב מייירי רק בתנורים שאין דרך לבשל בהם בחול דאל"ה עיקר כוונתו אף לחמם) אלכל ע"י ישראל, אסור בכה"ג (והיינו אף שהישראל נותן הקדירה קודם שהגוי מסיקו אסור (דהוי כאחד נותן הקדירה והשני נותן האש הראשון פטור ואסור)).

ה. אלכל אם הקדירות עדיין חמין, מותר להעמידן אלכל תנור בית החורף, מאחר שנתבאר דתנורים שלנו יש להם דין כירה, וכמיכה בכירה שאינה גרופה וקטומה כדון גרופה וקטומה לעניין נתינה עליה (אבל לתת לתוכה אסור, והעולם נוהגים לתת עליה אע"פ שאינו גו"ק קודם ההיסק (כיון שיש עליה מעזיבה), ולאחר ההיסק לא יתנו עליו אא"כ נותן איזה דף להיכר (כהמ"א בדעת מהרי"ל בסעיף ג')).

ו. וכבר נתבאר שנהגו להקל בחזרה בשבת אפי' הניחה ע"ג קרקע, וזה"ה לסמוך לתנור שאינו גרוף וקטום הואיל והקדירה עדיין חם ומבושל כל לרכו (ואף שהניחו ע"ג קרקע יכול להחזירו), וכן המנהג פשוט להחיר וע"ל סי' ש"ח.

מקור השו"ע והרמ"א – עיין בתוך לשונם.

..... ח הערות וביאורים .....
4. ומכאן ראייה שהרמ"א מסכים לביאור רע"א שאף לפוסקים כחנניה בסעיף א' מותר לסמוך קדירה לכירה שאינה גו"ק רק בחזרה אבל לא לכתחילה.